

Lisää infoa, kiitos!

Pedagoginen dokumentointi vuorohoidossa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosionomi

Syksy 2022

Anu Virtanen

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vuorohoidon varhaiskasvatushenkilöstön tietoja pedagogisesta dokumentoinnista. Lähtökohtana oli työ varhaiskasvatuksen parissa, kiinnostus vuorohoidon työn kehittämisestä sekä aiemman opintotehtävän yhteydessä esiin noussut pedagogisen dokumentoinnin käsite. Tutkimuksen aineisto kerättiin erään pienen kaupungin vuorohoidon varhaiskasvatyksikössä. Tutkimukseen osallistui viisi varhaiskasvatustiimiä ja yksi esiopetustiimi. Haastatteluun käytettiin viikoittaista tiimipalaveriaikaa. Aineiston keruu tapahtui sähköisellä, strukturoidulla lomakehaastattelulla varhaiskasvatustiimeittäin. Tulosten analysointi tapahtui sisällönanalyysin, koodauksen avulla tiivistetympään muotoon.

Saatujen tulosten perusteella pedagoginen dokumentointi oli varhaiskasvatustoiminnan näkyväksi tekemistä, tiedonsiirtoa ja tiedottamista. Pedagogisen dokumentoinnin prosessin eri vaiheet olivat nähtävissä vastauksissa, joista havainnointi nousi käytetyimmäksi työvaiheeksi. Vuorohoidon pedagogisen dokumentoinnin menetelmistä käytetyimpiä olivat lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, ryhmäkohtaiset toimintasuunnitelmat, erilaiset kuvausmenetelmät sekä info- ja havainnointivihkot. Toteuttamisen haasteena vuoropäivähoidossa koettiin ajanpuute, tiedonsiirron vaikeudet, lasten ja aikuisten eriytyminen sekä pedagogiset vastuukysymykset. Vahvuuksina toteuttamisessa nähtiin vuorohoidon erityispiirteet, pienempien ryhmien paremmat mahdollisuudet havainnointiin sekä lapsen mahdollisuus tulla kuulluksi paremmin. Vahvuuksina todettiin myös lapsen hyvinvoinnin sekä yhteistyön lisääntyminen. Pedagogisen dokumentoinnin käytön nähtiin vahvistavan vuorohoidon laatua ja tavoitteellisuutta toiminnan suunnittelussa.

Kehittämisehdotuksena voidaan todeta, että varhaiskasvatustoiminnan pelkkä näkyväksi tekeminen tulisi muuntaa vuorovaikutuksellisen prosessin kautta pedagogisemmaksi. Vuorohoidon tiimit olivat tietoisia pedagogisen dokumentoinnin prosessin eri vaiheista, mutta työmenetelmänä se tarvitsisi vielä vahvistamista. Ajankäytön ja tiedonkulun haasteita voitaisiin korjata pedagogisen dokumentoinnin avulla. Vuorohoidossa monipuolisesti käytettyä dokumentointia tulisi tehdä tietoisesti ja harkiten. Pedagogisesta dokumentoinnista tiedetään vuorohoidossa paljon. Sen saaminen luontevaksi osaksi työtä, kaipaa lisätietoa käytännöistä ja aikaa perehtymiselle. Aikuisjohtoisesta dokumentaatiosta tulisi pyrkiä lapsilähtöisempään työmenetelmään.

Avainsanat Varhaiskasvatus, vuorohoito, pedagoginen dokumentointi, pedagogiikka

Sivut 51 sivua, joista liitteitä 4 sivua

The aim of the thesis was to find out the information on pedagogical documentation of early childhood education and care staff in shift care. The starting point for this topic was a work in early childhood education and care, interest in the development of shift care work, and the data for the study was collected in the early childhood education unit of shift care in a small town. Five early childhood education teams and one preschool team participated in the study. Weekly team meeting time was used for the interview. The data was collected through an electronic, structured form interview by early childhood education and care team. The analysis of the results took place with the help of content analysis, coding in a more condensed form. Concept of pedagogical documentation that arose in connection with the study assignment.

Based on the results obtained, pedagogical documentation consisted of making early childhood education and care activities visible, transferring information, and providing information. The various stages of the pedagogical documentation process could be seen in the responses, from which observation became the most used work phase. The most used methods of pedagogical documentation in shift care were children's early childhood education plans, group-specific action plans, various imaging methods, and information and observation booklets.

The challenges in implementing pedagogical documentation in shift care were perceived as lack of time, difficulties in transferring information, the different rhythms between children and adults, and pedagogical responsibility issues. The strengths in the implementation of the pedagogical document were seen as the unique features of shift care, better opportunities for observation by smaller groups and the child's ability to be heard better. Another strength noted was the increase in the child's well-being and cooperation. The use of pedagogical documentation was seen to strengthen the quality and goal-oriented nature of shift care in the planning of activities.

The mere making of early childhood education and care activities visible should be transformed into a more pedagogical one through an interactive process. The shift care teams were aware of the stages of the pedagogical documentation process, but as a working method it still needed to be confirmed. The challenges of time management and information flow could be addressed through pedagogical documentation. Documentation used in a versatile manner in shift care should be done consciously and thoughtfully.

Much is known about pedagogical documentation in shift care. Making it a natural part of the work, needs more information about practices and time for familiarization. Adult-led documentation should aim for a more child-centered working method. Pedagogical

documentation done together with children could also have a positive effect on the use of time.

Keywords: Early childhood education, shift care, pedagogical documentation, pedagogy
Pages: 51 pages, including 4 pages of attachments

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Vuorohoito varhaiskasvatuksen palveluna	1
2.1	Varhaiskasvatuksen tehtävä	2
2.2	Vuorohoidon merkitys perheille	3
2.3	Vuorohoidon erityispiirteet sekä vahvuudet ja haasteet	3
2.4	Vuorohoidon pedagogiikan kehittäminen	5
3	Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa.....	6
3.1	Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa	7
3.2	Pedagogisen dokumentoinnin vahvuudet ja haasteet	10
3.3	Pedagogisen dokumentoinnin tasot ja prosessi	11
3.4	Osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa	14
4	Aiemmat tutkimukset.....	15
5	Tutkimuksen toteutus	17
5.1	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	17
5.2	Laadullinen tutkimusote	18
5.3	Aineistonhankinta lomakehaastattelulla varhaiskasvattajatiimeiltä.....	18
5.4	Aineiston sisällönanalyysi	21
5.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	23
6	Pedagogisen dokumentoinnin merkitys vuorohoidossa	24
6.1	Varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoja pedagogisesta dokumentoinnista .	24
6.2	Pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä vuorohoidossa	27
6.3	Pedagogisen dokumentoinnin vahvuudet ja kehittämisalueet	28
7	Johtopäätöksiä ja pohdinta	30
7.1	Dokumentaatio apuna pedagogiikan vahvistamisessa.....	30
7.2	Pohdinta.....	32
	Lähteet.....	36

Liitteet

Liite 1	Motivaatiokirje
Liite 2	Saatekirje
Liite 3	Lomakehaastattelu
Liite 4	Aineistonhallintasuunnitelma

1 Johdanto

Vuorohoidon erityispiirteet sekä haastavat että mahdollistavat pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmän varhaiskasvatuksessa (Peltoperä & Dhalblom ym., 2016, s. 65).

Dokumentoinnissa on kysymys joukkuepelaamisesta, joka muuttuu ja elää, haastaa ja rakentaa. Oppivassa työyhteisössä erilaiset näkökulmat syventävät dokumentaatioprosessia. Pedagogisen dokumentoinnin ydin on lapsen maailman tavoittaminen ja lasten ajatusten kunnioittaminen (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, ss. 6–7). Pedagoginen dokumentointi on ajattelutapa, joka vaatii työyhteisöltä aikaa ja muutosta. Asioiden ja toiminnan mekaaninen dokumentointi ei auta kehittämään pedagogiikkaa, jos havainnoista ei käydä pohtivaa keskustelua tiimin tai työyhteisön kanssa. Koko työyhteisön sitoutuminen menetelmään (Rintakorpi, 2018, s. 59) vasta vaikuttaa toiminnan muuttumiseen ja kehittymiseen.

Laadullisen opinnäytetyön ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla tavoitellaan erään pirkanmaalaisen varhaiskasvatusyksikön henkilöstön tietoja ja käsityksiä pedagogisesta dokumentoinnista sekä sen prosessista vuoropäivähoidossa. Toinen tutkimuskysymys kartoittaa vuoropäivähoidossa käytettyjä dokumentaatiomenetelmiä sekä pedagogisen dokumentoinnin haasteita ja mahdollisuuksia. Tarkoituksena on samalla selvittää yksikön kehittämistarpeita pedagogisen dokumentoinnin käyttöön liittyen.

Keskeisiksi käsitteiksi teoretiedon ja tulosten analyysin perusteella muotoutuivat varhaiskasvatus, pedagogiikka, pedagoginen dokumentointi ja vuorohoito. Tutkimusaineisto hankittiin strukturoidulla lomakehaastattelulla varhaiskasvatuksen vuorohoidon henkilöstöltä. Menetelmien kuvausten jälkeen opinnäytetyöraportissa tarkastellaan saatuja tuloksia sekä niistä tehtyjä johtopäätöksiä. Pohdinnassa arvioidaan pedagogisen dokumentoinnin merkitystä vuoropäivähoidossa ja varhaiskasvatuksen kehittämisessä.

2 Vuorohoito varhaiskasvatuksen palveluna

Vuorohoito tarjoaa lapselle turvallisen varhaiskasvatus- ja oppimisympäristön huoltajien työ- tai opiskelujen ajaksi aamuisin ennen klo 06.00, iltaisin klo 18.00 jälkeen tai viikonloppuisin

sekä arkipyhinä (Malinen & Dahlblom ym., 2016, s. 13). Epätyypillisiin aikoihin toteutettu pedagoginen toiminta tulee olla samalla tavoin laadukasta ja vastata lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen tarpeisiin, kuin normiaikoinakin (Peltoperä, 2021, s. 55). Näin ollen varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on vastuu suunnitella pedagogiikka toimivaksi myös ääriaikoihin ja lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaan toimintaansa. Tässä kappaleessa perehdytään lyhyesti varhaiskasvatuksen tehtävään vuorohoidon kontekstissa.

2.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä

Suomalainen varhaiskasvatus pohjautuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen (1989). Sen tärkeimpänä tavoitteena on turvata lapselle elämän perusedellytykset ja turvallinen kasvuympäristö. Muita keskeisiä asioita sopimuksessa ovat esimerkiksi lapsen edun huomioiminen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen häntä koskevissa asioissa. Lapsen oikeuksien sopimus luo pohjan suomalaiselle varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmalle. (Rintakorven & Vihmari-Henttonen, 2017, ss. 30–31)

Uuden varhaiskasvatuslain (Laki varhaiskasvatuksen määritelmästä ja tavoitteista 540/2018 § 2, § 3) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pedagogisesti painottunutta, lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta. Pedagogiikan suunnittelun ja toteutuksen vastuu on sekä varhaiskasvatuksen opettajilla että erityisopettajilla. Pedagogiikalla tarkoitetaan tässä kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi (OPH, 2022, s. 22). Se nähdään myös eri tavoiksi järjestää kasvatus ja opetus tai taidoiksi toteuttaa kasvatusta ja opetusta. (Tieteen termipankki, n.d.)

Tässä raportissa käytetään varhaiskasvatussuunnitelman perusteista lyhennelmää vasu sen helppolukuisuuden vuoksi. Vasun (OPH, 2022, s. 9, s. 37) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteiskunnallisena palveluna edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Lasten osallisuutta ja toimijuutta vahvistavat muun muassa varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös tukea huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään

tai opiskeluun kaikkina vuorokauden aikoina. Esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja sen lisäksi tarjotaan varhaiskasvatusta ennen tai jälkeen esiopetuspäivän – myös ilta- tai viikonloppuhoitona (OPH, 2022, s. 37).

2.2 Vuorohoidon merkitys perheille

Vanhempien ja vuorohoidon työntekijöiden puheessa vuorohoito koetaan ristiriitaiseksi. Vähäinen tutkitun tiedon puute vuorohoidon arjesta, sen pedagogiikasta ja käytänteistä voi aiheuttaa tällaisia ajatuksia niin siellä työskentelevien kuin vanhempienkin puheessa. Vuorohoito nähdään vielä enemmän vanhempien työssäkäynnin ja opiskelujen mahdollistajana, kuin lapsen oikeutena varhaiskasvatukseen. Suomessa epätyypillinen työaika on varsin tyypillistä. Tästä syystä moni suomalaislapsi tarvitsee hoitoa virastoaikojen ulkopuolella. Vuorohoito helpottaa niiden perheiden arkea, joiden lapset tarvitsevat hoitoa epätyypillisinä vuorokauden aikoina. Vuorohoidon koetaan tukevan myös lapsen kasvua ja oppimista. (Malinen & Teppo, 2016, s. 14; Siippainen, 2018, ss. 12–15, 167–168; Peltoperä, 2021, tiivistelmä)

Varhaiskasvatustilain (Laki varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuudesta, kestosta ja vuorohoidosta 540/2018 § 5, § 9, § 13) mukaan kunta on velvollinen järjestämään vuorohoitoa lapselle ja perheelle tarvittavassa laajuudessa vanhempien työssä- ja opiskelussa käynnin sekä lepoaikojen ajaksi, kunnallisen tarpeen mukaan. Vuorohoidossa olevan lapsen hoidontarpeen päivittäinen kesto poikkeaa normaalista kymmenen tunnin hoitoajasta tarvittavan hoidon tarpeen määrään, jolloin lapsi voi olla hoidossa ympäri vuorokauden tai useammankin vuorokauden. Vasun (OPH, 2022, s. 15) mukaan pedagogisen toiminnan suunnittelussa tulee huomioida vuorohoitolasten epäsäännöllinen hoitoon osallistuminen. (Malinen & Teppo, 2016, s. 14)

2.3 Vuorohoidon erityispiirteet sekä vahvuudet ja haasteet

Vuorohoidon arjen erityispiirteinä nähdään erityismsyys, epäsäännöllisyys ja ennakoimattomuus (Peltoperä & Dahlblom ym. 2016, s. 65). Erityismsyys voi näkyä erilaisina ruokailu- ja lepoaikoina tai työntekijöiden ja lasten paikallaoloaikoina. Epäsäännöllisyys voi

näyttäytyä lasten hoidossa oloaikojen ja työntekijöiden työvuorojen epäsäännöllisyytenä. Ennakoimattomuus voi liittyä hoitovuorojen peruuntumiseen tai muuttumiseen esimerkiksi vanhempien työvuorojen muuttuessa. Ennakoimattomuus näkyy myös työntekijöiden työaikojen muutoksina lasten hoitoaikojen muuttuessa esimerkiksi sairastumisten vuoksi. Nämä erityispiirteet voivat luoda paljon levottomuutta niin lapsiin kuin aikuisiinkin, mikä taas voi vaikuttaa molempien hyvinvointiin.

Lapsen näkökulmasta vuorohoidon vahvuuksina voidaan nähdä heidän monimuotoiset mahdollisuutensa erilaiseen, monipuoliseen toimintaan. Lapsilla on mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa erilaisiin aikuisiin sekä lapsiin. Tämä nähdään osiltaan myös haasteena, kun usein vaihtuvat vertaissuhteet ja aikuiset, voivat vaikuttaa kehitykseen negatiivisesti sekä häiritä suhteen muodostumista aikuisiin. (Salonen, 2020, s. 17; Malinen & Dahlblom, 2016, s. 22) Lapset kykenevät myös paremmin vaikuttamaan toimintaansa ja uudistamaan toimintatapoja mielipiteidensä kautta pienemmissä ryhmissä. Toimintaa on helpompi muokata lasten mielipiteiden ja ajatusten kautta pienemmässä ryhmässä. Vuorohoidon illoissa ja viikonlopuissa on tutkimusten perusteella myös aikaa enemmän. (Salonen, 2020, s. 19)

Vuorohoidon kehittämisen isona haasteena nähdään (Malinen & Teppo, 2016, ss. 46, 55) työntekijöiden yhteiselle keskustelulle, suunnittelulle, ja arvioinnille suunnitellun ajan vähäisyys sekä tiedonkulun vaikeudet. Varhaiskasvatuksen hektinen arki sekä yksin tehtävä työ esimerkiksi iltavuoroissa, korostaa vuorovaikutuksen ja keskustelun tarvetta muun henkilöstön kanssa. Tällöin yhteisiä kokemuksia ja havaintoja sekä arviointia lapsiryhmässä toimimisesta ei tule kunnolla jaetuksi. Malinen ja Teppo (2016, s. 47) kuvailevatkin vuorotyötä ns. itsenäiseksi tiimityöksi. Siinä tiimin kanssa luodaan yhteisiä toimintatapoja, mutta esimerkiksi iltaisin yksin työskennellessä, joudutaan tekemään kuitenkin itsenäisiä ratkaisuja.

Tiedonkulun keskiössä on lapsen yksilölliset tarpeet ja hoitoajat. Haasteena nähdään lapsen tietojen siirtäminen työntekijältä tai tiimiltä toiselle. Osittaisia haasteita on myös vanhempien ja työntekijöiden välisessä tiedonkulussa. Varhaiskasvatusyksikön sisäisiä työvälineitä tiedonsiirtoon on vuorotaloissa olemassa, kuten erilaisia viesti- ja

havainnointivihkoja, kansioita, palaverimuistioita. Myös sähköiset tiedonsiirtovälineet on hyvä ottaa huomioon, esimerkiksi muistamisen helpottamiseksi. Kirjottamiseen ja lukemiseen voi löytyä aikaa työvuorollisilla järjestelyillä, muuten ajan löytäminen dokumentointivälineiden käyttöön saattaa osoittautua haasteelliseksi. (Malinen & Teppo, 2016, ss. 55, 71–72)

2.4 Vuorohoidon pedagogiikan kehittäminen

Pedagogiikka toteutuu eri tavoin eri-ikäisten lasten kanssa eri vuorokauden aikoina. Suunniteltu, pedagoginen toiminta ei kuitenkaan aina näy ääriajoissa. Siellä näyttäytyy enemmän kodinomaisen toiminta ja hoiva. Kodinomaisuuden ei tulisi kuitenkaan sulkea pois pedagogista toimintaa. Vuorohoitoa suunniteltaessa ja arvioitaessa on huomioitava, että osalle lapsia vuorohoito on ympärivuorokautista arkea. Tarvitaan yhteistä pohdintaa ja keskustelua vuorohoidon pedagogiikan ja järjestämisen tapojen kehittämiseksi. (Siippainen, 2018, ss. 171–172)

Epäsäännöllisten hoitoaikojen näkeminen uhkana ei ratkaise vuorohoidon haasteita. Vuorohoidon erityispiirteet voidaan muuttaa sen vahvuuksiksi liittämällä ne osaksi pedagogisia tavoitteita sekä näkemällä niiden mahdollisuudet vasun mukaisen toiminnan toteuttamiselle. Tähän voidaan vaikuttaa muun muassa kasvatuksen, opetuksen ja hoivan tavoitteiden yhdistäminen vahvemmin toisiinsa sekä ottamalla dokumentointi mukaan keskeiseksi työvälineeksi. (Siippainen, 2018, s. 172; OPH, s. 22) Toiminnan pedagogisessa suunnittelussa tulee ottaa huomioon lapsen mahdollisuus päästä osalliseksi monipuoliseen ja laadukkaaseen pedagogiseen toimintaan yksilöllisten hoitoaikojen puitteissa ja ne huomioiden. Malinen ja Teppo (2016, s. 76) ovat kirjanneet ylös toimivia käytänteitä, joita avuksi käyttäen voi kehittää ja suunnitella vuorohoidon pedagogiikkaa lapsen hyvinvointi ja tarpeet huomioiden.

Niin kuin muussakin varhaiskasvatuksen toiminnassa, aikuisella on pedagoginen vastuu kaikissa arkeen liittyvissä toiminnoissa. On myös hyväksyttävä, että kaikki lapset eivät voi osallistua kaikkeen toimintaan. Havainnointia sekä dokumentointia on hyvä käyttää tapana seurata lapsen osallistumista toimintoihin. Hiljaisten aikojen (illat, aamut, viikonloput)

pedagogiset mahdollisuudet on myös hyvä tunnistaa. Tällöin erilaisten tilojen ja välineiden joustava käyttö mahdollistuu. Pedagogisesti toiminnalliset ratkaisut, kuten kuvatuki ja oma naulakko, tukee lapsen jatkuvuuden ja turvallisuuden tunteen muodostumista. (Malinen & Teppo, 2016, ss. 13, 76; Peltoperä, OPH, 2019; Helsten, 2022, ss. 12–15)

Havainnointi ja dokumentointi on tärkeää myös tiedon siirtämisen näkökulmasta. Työntekijöiden yhteisesti sovitut toiminta- ja suhtautumistavat asioihin helpottavat esimerkiksi hankalia tilanteita lapsen kannalta. Tutut projektit helpottavat lasta siirtymään vuoron arkeen pitkienkin aikojen päästä. Säännölliset työntekijöiden kokoontumiset auttavat lapsen kuulumisten ja ajantasaisten tietojen siirtymiseen. Kirjattu tieto lapsen päivästä tulee siirtyä henkilöstön sisällä. Työvuorojen suunnittelu pedagogisista lähtökohdista sekä ennakointi voi edesauttaa henkilöstön työhyvinvointia. (Malinen & Teppo, 2016, s. 77)

3 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa

Keskeistä pedagogisessa dokumentoinnissa on aito kiinnostuminen ja paneutuminen lasten ajatuksiin. Lasten mielipiteiden, tunteiden, tarpeiden ja kokemusten yhdistäminen varhaiskasvatuksen konstruktion, muodostaa pedagogisen dokumentoinnin ytimen. Se antaa yhtenä varhaiskasvatuksen työmenetelmänä mahdollisuuden arvioida ja kehittää vuorohoidon pedagogiikkaa, yhdessä lasten ja perheiden kanssa. (Rintakorpi, 2021; Rintakorpi-Vihmari-Henttonen, 2017, s. 6)

Varhaiskasvatuslain (Laki varhaiskasvatuksen arvioinnista 540/2018 § 24) mukaan varhaiskasvatuksen arvioinnin tarkoituksena on muun muassa turvata varhaiskasvatuksen kehittämistä. Lain mukaan arviointia toteuttaa sekä varhaiskasvatuksen järjestäjä että tuottaja. Vasun perusteiden (OPH, 2022, ss. 33–34) mukaan pedagoginen dokumentointi toimii varhaiskasvatuksessa yhtenä tärkeimmistä arvioinnin ja kehittämisen välineistä, jolloin se on myös osa yksikön toimintakulttuurin kehittämistä.

3.1 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa

Pedagogisen dokumentoinnin avulla varhaiskasvatusta tutkitaan ja kehitetään yhteisessä arjessa. Sen tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta ja varhaiskasvattajien ammatillista osaamista sekä lisätä lapsen ja perheiden osallisuutta. Se toimii myös tiedottamisen kanavana vanhemmille ja yhteistyökumppaneille. Kerättyjen dokumenttien prosessoinnin avulla muodostetaan ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi vaatii itsessään myös suunnittelua, ja sen tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa. (Rintakorpi, 2018, s. 63; Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, ss. 10–11; Varhaista aikaa-blogi, 2017)

Toimintakulttuuri rakentuu muun muassa oppimisympäristöistä ja erilaisista työtavoista – kuten vasun (2022) velvoittamasta pedagogisesta dokumentoinnista. Toimintakulttuuriin sisältyy myös henkilöstön innostus työn kehittämiseen, kehittämisoite sekä toiminnan arvioiminen, mikä taas on keskeistä pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmässä. Esimerkkinä vasussa mainitaan toimintakulttuurissa esiintyvien ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen. Toimintakulttuurin kehittämisen edellytyksenä nähdään, että henkilökunta pystyy arvioimaan muun muassa oman toimintansa taustalla olevia arvoja ja uskomuksia. (OPH, 2022, ss. 24–26)

Dokumentointia (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s.10) on kehitetty Suomessa suunnitelmallisesti jo yli 40 vuoden ajan. Sitä on käytetty yleisesti toiminnan, lapsen kehityksen ja oppimisen tallentamiseksi ja näkyväksi tekemiseksi, esimerkiksi valokuvien ja lasten omien piirrosten avulla. Tämä Reggio Emilia-kasvatusajattelun muoto alkoi kiinnostaa suomalaisia varhaiskasvattajia lähinnä kuvataiteelliseen ja kasvunkansiotyöskentelyyn liittyen. Menetelmä kiinnosti kuitenkin vain harvoja kasvattajia, päiväkoteja ja tutkijoita. Tämän vuoksi suomenkielisen tutkimuksen tai kirjallisuuden määrä on ollut vähäistä ja varhaiskasvattajien koulutus pienimuotoista.

Dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi, kun toimintaa suunniteltaessa käsitellään ja hyödynnetään saatua ja tallennettua tietoa uuden ymmärryksen ja vuorovaikutuksen avulla. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi on merkityksellinen tapa tarkastella vaikkapa ryhmän pedagogisia työtapoja suhteessa lasten kiinnostuksen kohteisiin

ja osallisuuden kokemukseen ryhmässä. Parhaimmillaan pedagoginen dokumentointi toimii työkaluna, jolla tietoisesti ja tavoitteellisesti kehitetään kasvatuksellisia käytänteitä. Sen avulla voidaan tukea kasvattajien ammatillista kehittymistä, perheiden ja lasten osallisuutta sekä tasa-arvoisempaa kasvatusta. (Ahonen, 2017, ss. 140–143; Rintakorpi, 2014, s. 138; Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 10; Roos, 2016, s. 15)

Dokumentoinnin kohteita löytyy varhaiskasvatuksen arjesta paljon - lapsiin, kasvatusyhteisöön, oppimisympäristöön ja perheisiin liittyvää. Dokumentoinnin määrä ei tee varhaiskasvatuksesta laadukkaampaa, joten kaikkea ei kannata dokumentoida. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 50) Rintakorven mukaan dokumentoinnin tulisi olla väline, jonka avulla toimintakulttuurin totuttuja rakenteita ja toimintatapoja tarkastellaan kriittisesti. Tällöin tulee miettiä, että halutaanko toimintakulttuuria kehittää (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, ss. 50–51).

Dokumentaation perinne voidaan nähdä kärjistetyksi kaksijakoisena. Koulumaisessa perinteessä keskitytään yksilöllisten ja tiedollisten kouluvalmiuksien kehittämiseen. Lapsia mitataan, kerätään dokumentteja heidän taidoistaan, joiden perusteella suunnataan erilaisia auttavia toimenpiteitä. Aikuislähtöisempää dokumentointia tarvitaan toisinaan tuen tarpeita arvioitaessa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 44; Rintakorpi, 2018, ss. 14–15) Sosiaalipedagoginen näkökulma on kokonaisvaltaisempi. Siinä pyritään kehittämään toimintaa vuorovaikutuksessa. Siinä korostetaan laaja-alaista osaamista, lapsilähtöisyyttä ja osallisuutta. Tasapainoilu aikuis- ja lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen välillä voi tuottaa haasteita. Joustavuus, herkkyys ja vuorovaikutus voivat auttaa tasapainon säilyttämiseen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 44; Rintakorpi, 2018, ss. 14–15) Taulukossa 1 esitellään näiden kahden perinteen keskeiset piirteet.

Taulukko 1. Dokumentaation perinteen kaksi ääripäätä. Muokattu omaan tarkoitukseen sopivaksi (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 45.)

Koulumainen opetussuunnitelmaperinne	Sosiaalipedagoginen opetussuunnitelmaperinne
Lapsi keskeneräinen, joksikin tuleva.	Lapsi oleva, pystyvä, aktiivinen.

Maailmaan sopeudutaan.	Maailma muuttuu ja sitä muutetaan.
Aikuislähtöinen toimintakulttuuri.	Lapsilähtöinen toimintakulttuuri.
Mittaaminen, hallinnointi, normaaliuden etsiminen, tiedon jakaminen dokumentoinnin tavoitteena.	Vuorovaikutus, yhteisten merkitysten etsiminen, toimintakulttuurin tarkastelu, tulkitseminen ja kehittäminen tavoitteena.
Dokumentit todisteina ja mediana, aikuiset dokumentoijina.	Dokumentit pedagogisen prosessin materiaalina, lapset ja aikuiset dokumentoijina.

Jan-Erik Mansikka (2019, s. 105, s. 114) toteaa artikkelissaan, että pedagogista dokumentointia toteutetaan harvoin Suomessa yhteisöllisessä merkityksessä niin, että reflektoitaisiin tallennettuja dokumentteja suhteessa työyhteisön toimintakulttuurin kehittämiseen. Enemmän sitä käytetään yksittäisen lapsen kykyjen ja valmiuksien arvioinnissa. Haasteena koetaan arvioinnin painopisteen siirtäminen lapsesta järjestelmän eli varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin arvioimiseen. Mansikan artikkelin mukaan pedagoginen dokumentaatio antaa henkilökunnalle mahdollisuuden arvioida ja kehittää itse omaa toimintaansa.

Pedagoginen dokumentointi sisältää sekä toiminnan sisällön että prosessin. Sisältö heijastaa lasten sanomisia ja tuotoksia, sekä niiden tallentamista. Prosessilla viitataan siihen, miten näitä materiaaleja heijastetaan ja käytetään pedagogiseen työskentelyyn. Pedagoginen dokumentointi toimii parhaimmillaan kasvatusta eteenpäin vievänä ja kehittäväenä, aktiivisena työkaluna. (Mansikka, 2019, s. 104; Vlasov ym., 2018, s. 58)

Dokumentoinnin velvoitteeseen on suhtauduttu kasvatusalalla varsin kielteisesti. Sen on ajateltu vievän aikaa esimerkiksi lasten kanssa tehtävältä perustyöltä. Pedagogiikan kehittäminen voi kärsiä tällaisesta suhtautumistavasta. Yhteiskunnassa tapahtuvat jatkuvat muutokset vaativat itsensä jatkuvaa kehittämistä työelämässä. Se vaatii paljon kasvatus- ja opetusalan arjen keskellä. Vasun velvoittama dokumentoinnin käyttäminen avaa pedagogiikkaa ja antaa näin mahdollisuuden vaikuttaa omaan ja lasten hyvinvointiin, kun työ saa uusia ulottuvuuksia. (Ahonen, 2017, ss. 143–144)

Pedagoginen dokumentointi toimii kasvattajan työkaluna, jonka avulla pääsee tarkastelemaan omaa työtään. Sen avulla voidaan huomata ja viestiä asioita esimerkiksi varhaiskasvatusjärjestelmän sisällä. Pedagogisen dokumentaation kautta voi nousta esiin vaikeitakin asioita, joita ei kasvatusyhteisössä välttämättä haluttaisi nähdä. Tämä voi nostaa esiin kasvatuksellisia erimielisyyksiä, joista hyvä esimerkki on päiväunikäytäntö. Tarkoitus onkin saada kasvattaja kyseenalaistamaan totuttuja toimintatapoja ja aktivoida omaa ajattelua. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 16)

3.2 Pedagogisen dokumentoinnin vahvuudet ja haasteet

Luovien toimintatapojen käyttö, lasten pitkäkestoinen leikki ja osallisuus toiminnan suunnitteluun ovat yleisimpiä positiivisia vaikutuksia ryhmissä, jossa pedagogista dokumentointia käytetään paljon. Pedagogisen dokumentoinnin runsaamman käytön myötä toiminnassa painottuvat syvällisempi suunnittelu, monipuolinen arviointi ja lasten vasujen jatkuvampi käyttö toiminnan suunnittelussa. Dokumentoinnin käyttö vahvistaa kasvattajien ammatillisuutta ja tyytyväisyyttä omaan työhön. Lapset ovat sitoutuneempia toimintaan, heidän ajattelunsa, ongelmanratkaisun ja oppimaan oppimisen taidot ovat vahvempia pedagogista dokumentointia runsaasti käyttävissä ryhmissä. Kun pedagogiseen dokumentointiin panostetaan, se voi myös tukea pienten lasten ja heidän perheidensä osallisuutta ja kommunikointia sekä siirtymisiä kodin ja varhaiskasvatuksen välillä. (Rintakorpi, 2018, ss. 54–55)

Tutkimuksen tuloksissa ilmeni aikaresurssien rajallisuus varhaiskasvatuksessa. Kasvattajat tarvitsevat jonkin verran aikaa dokumenttien muokkaamiseen sellaiseen muotoon, jota voidaan lapsilähtöisissä toimintakulttuurissa prosessoida lasten kanssa. Laiteresurssit sekä niiden käytön osaaminen haastavat myös dokumentoinnin tekemistä. Haasteeksi nousee myös dokumentoinnin irrallisuus varhaiskasvatuksesta – sen pedagogisia mahdollisuuksia toimia yhdessä lasten ja vanhempien kanssa ei vielä osata käyttää. Toiminnan näkyväksi tekemisen vahva painotus on myös yksi suurimpia haasteita siirryttäessä tallentamisesta pedagogiseen dokumentointiin. (Rintakorpi, 2018, s. 59)

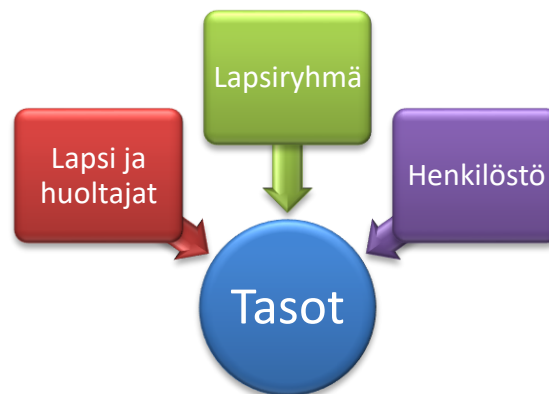

Pedagoginen dokumentointi haastaa tekijänsä. Roosin (2016) mukaan se on enemmänkin filosofia, jonka sisäistäminen vaatii aikaa ja suunnittelua. Se vaatii työskentelyä ja rohkeutta omien kasvatuksellisten rajojen näkemiseen ja ylittämiseen sekä haastaa vanhoja käsityksiä ja toimintatapoja. Pedagoginen dokumentointi vaatii työyhteisöltä jatkuvaa pedagogista keskustelua ja avointa ajatusten vaihtoa. Se vaatii vahvaa pedagogista näkemystä. Se tarvitsee viisasta ja vahvaa pedagogista johtajuutta niin tiimi- kuin yksikkötasolla. Pedagoginen dokumentointi tarvitsee koko henkilöstön mukaan. (Roos, 2016, s. 155)

3.3 Pedagogisen dokumentoinnin tasot ja prosessi

Rintakorven (2017, s. 78; 2021) mukaan pedagogista dokumentointia tapahtuu useammalla tasolla yhtä aikaa. Varhaiskasvatuksen eri tasoiksi hän nimeää lapsi ja huoltajat, lapsiryhmä sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö. Tässä opinnäytetyössä liikutaan pääosin henkilöstön tasolla. Kuvassa 1 esitellään dokumentaation tasot Rintakorven mukaan.

Kuva 1. Pedagogisen dokumentoinnin tasot (Rintakorpi, 2021).

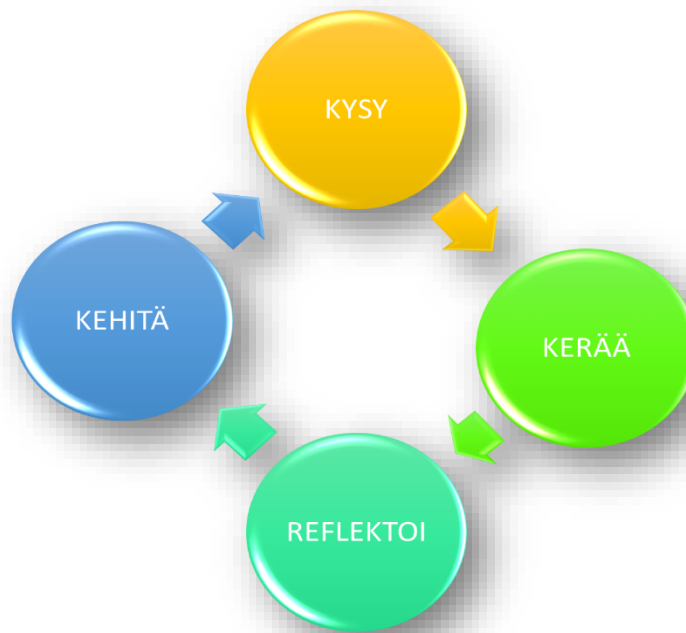
Lapsen tasolla tutustutaan lapsen elämään ja ajatuksiin. Kerätään tietoa hänen kokemuksistaan, osaamisestaan ja ajatuksista. Lapsen dokumentteja tarkastellaan sekä lapsen itsensä että hänen huoltajiensa kanssa. **Yhteistyö huoltajien kanssa** lisää tietoa lapsesta ja auttaa varhaiskasvatusta ymmärtämään asioiden välisiä suhteita ja merkityksiä. Lapsen varhaiskasvatuksen ja sen toimintakulttuurin kehittäminen tapahtuu yhdessä, huoltajien ollessa osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia. (Rintakorpi, 2018)

Lapsiryhmän pedagoginen dokumentointi lähtee liikkeelle työskentelyä ohjaavasta kysymyksestä tai asiasta, joka kiinnostaa tai mietityttää arjessa. Asia, joka nousee lasten leikeissä tai toiminnassa esille toistuvasti, johon halutaan vastauksia tai kehittää sekä rikastuttaa sitä. Lapsiryhmän tasolla pedagogista dokumentointia tehdään sekä varhaiskasvatustiimin että lasten kanssa. Lapset tuottavat itse dokumentteja sekä reflektivat niitä yhdessä kasvattajien ja myös huoltajien kanssa. (Smeds, 2019)

Henkilöstön tasolla havainnointi on pedagogisen dokumentoinnin työskentelyn lähtökohtia. Se on ensiarvoisen tärkeää lapsen hyvinvoinnin osalta. Omaa työtä, ammatillista kasvua, oppimista ja kehitystä on hyvä arvioida ja kehittää. Dokumentit antavat mahdollisuuden reflektointihetkelle oman työn ja työyhteisön työn äärellä sekä tekevät näkyväksi asioita paremmin. Kehittämistyöhön kannattaa suhtautua ratkaisukeskeisesti ja nähdä sekä hyvät että kehitettävät toimintatavat omassa ja työyhteisön toiminnassa. Tiimin turvallinen ja rakentava ilmapiiri on tärkeä voimavara. Asiat pystytään puhumaan asioina ja niitä pohdiskellaan eri näkökulmista. Voidaan avoimesti miettiä tarvetta ja mahdollisuuksia muutokselle. Kasvattajien dokumentointi perustuu ammatillisuuteen, sekä laaja-alaiseen että objektiiviseen tulkintaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 106; Tast, 2019)

Prosessi sisältää (Rintakorpi, 2017, s. 78; Rintakorpi, 2021) kysymykset, dokumenttien keräämisen, reflektoinnin, tulkinat ja johtopäätökset sekä kehittämisen eli muutokset toiminnassa. Prosessit eivät kuitenkaan etene mutkattomasti vaan liikkeellä on erilaisia prosesseja samaan aikaan ja välillä prosesseissa täytyy palata edelliseen vaiheeseen, kun dokumentoitava asia muuttuu. Rintakorven mukaan (2014, s. 139) dokumentointiprosessi koskettaa koko työyhteisön toimintakulttuuria ja edellyttää henkilöstöltä keskustelua, yhteistyötä, sitoutumista ja toimintatapojen uudelleenorganisointia. Kuva 2 esittelee prosessin kulkua.

Kuva 2. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi. Muokattu alkuperäisestä omaan käyttöön. (Rintakorpi, 2021).

Ensimmäisessä vaiheessa eli **kysymällä** halutaan saada selville, mitä tapahtuu, mitä ilmiöitä on käynnissä tai mitä halutaan omassa toiminnassa muuttaa tai kehittää. Pedagoginen dokumentointi on suunnitelmallista, tällöin tärkeintä on kohdistaa dokumentointi tarkoituksenmukaisilta tuntuviin asioihin. Kaikkea ei kannata dokumentoida. Dokumentoinnin kohde kannattaa sopia yhdessä. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 78; Rintakorpi, 2021)

Dokumenttien **keräämisen** vaiheessa kerätään materiaalia, kun on valittu yhdessä tärkeimmät kysymykset, joihin halutaan saada vastauksia. Dokumentteja kerättäessä hakeudutaan tilanteisiin tai valitaan dokumentointimenetelmä, esimerkiksi valokuvaus tai kirjaaminen, jonka avulla kerätään mahdollisia vastauksia. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 78; Rintakorpi, 2021) Havainnoinnin avulla saadaan kohdennetusti tietoa, esimerkiksi jonkin pedagogisen ratkaisun toimivuudesta lapsen tai ryhmän tasolla. Havainnointi edellyttää tietoista sitoutumista tarkkailuun. Huolellisesti harkittu havainnointiväline tukee prosessia sekä auttaa sen hyödyntämisessä pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa. (Ahonen, 2017, ss. 143–145)

Kolmannessa vaiheessa **reflektoidaan** asioita saatujen dokumenttien, kuten valokuvien tai muistiin kirjoitettujen keskustelujen avulla. Dokumentointi saa pedagogisen painotuksen, kun dokumentteja tarkastellaan ja niistä keskustellaan yhdessä lasten, huoltajien tai henkilöstön kanssa. Tämän pohdinnan tavoitteena on toiminnan suunnittelu, arviointi ja kehittäminen. Näiden johtopäätösten avulla mietitään ja rakennetaan yhteistä käsitystä siitä, mitä tehdään seuraavaksi. Tallennetut dokumentit heijastelevat vain joitakin osia tapahtumista, näkemyksistä ja kokemuksista, eivätkä ole sellaisenaan totta tai ainoa näkökulma asiaan. Niiden tarkoituksena on avata yhteyksiä yhteisten tulkintojen luomiseen ja kertomiseen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 78; Rintakorpi, 2021)

Viimeisenä vaiheena on toiminnan **kehittämisen** aika. Voidaan ajatella, että pedagogisen dokumentoinnin prosessi on hyödyllinen vain silloin, jos sen tarjoamiin mahdollisuuksiin tartutaan. Voidaan yhdessä miettiä, miten toimintaa aletaan kehittää ja muuttaa, mitä menetelmiä tai toimintatapoja seuraavaksi valitaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen, 2017, s. 78; Rintakorpi, 2021)

3.4 Osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa

Varhaiskasvatuslaki (laki osallisuudesta ja vaikuttamisesta 540/2018 § 20) velvoittaa selvittämään lasten mielipiteet ja toivomukset toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa, ikä ja kehitystaso huomioimalla. Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava säännöllisesti mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Vasun perusteiden (OPH, 2022, s. 19) mukaan inklusiivisen toimintakulttuurin tulee edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lapset sekä heidän huoltajansa että henkilöstö on otettava mukaan toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. Tämä tarkoittaa sitä, että on tietoisesti kehitettävä osallisuutta edistäviä toimintatapoja ja rakenteita.

Leena Turjan (2020, s. 48) mukaan varhaiskasvatuksessa osallisuuden kokemukseen vaikuttaa tunnetason luottamus siihen yhteisöön, uskallus olla oma itsensä, jossa toimii.

Osallisuutta varten pitää löytyä yhteinen kieli ja kommunikaatiotapa. Yhteisön jäsenellä on hyvä olla tietoa yhteisönsä toimintatavoista sekä pääsy materiaalisiin resursseihin. Varhaiskasvatuksessa osallisuudessa kyse on siitä, että saa ideoida ja olla suunnittelemassa yhteistä toimintaa. Saa olla mukana tekemässä päätöksiä ja toteuttamassa sekä arvioimassa niitä.

4 Aiemmat tutkimukset

Peilaan oman opinnäytetyöni tuloksia muun muassa Rintakorven väitöskirjan Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia (2018) tuloksiin. Tämä laadullismäärällinen ja käytännönläheinen väitöskirjatutkimus sisältää neljä osatutkimusta. Tutkimukset selvittivät, minkälaisessa toimintakulttuurissa pedagogista dokumentointia esiintyy ja mitkä ovat sen haasteet ja mahdollisuudet (Rintakorpi, 2018, s. 11).

Väitöskirjan tuloksista kävi ilmi muun muassa se, että opettajilla oli enemmän myönteisiä näkemyksiä dokumentoinnista kuin kielteisiä, he kokivat sen voimaannuttavana työssään. Dokumentointi vahvisti sekä heidän ammatillisuuttaan että motiivejaan työn tekemisestä. Ajan ja välineiden puute sekä haasteet dokumentoinnin osaamisessa nousivat esiin. Tuloksista kävi ilmi myös, että aikuisten ja lasten välistä vallan käyttöä tulisi säädellä pedagogiikan avulla tarkoituksellisesti tilanteen mukaan. Pedagoginen dokumentointi voi siis toimia ammatillisen reflektion välineenä huomaamaan lapsen vaikuttamisen mahdollisuudet käytännössä. Tutkimus toi esiin myös sen, että kasvattajilla oli vähemmän aikaa lasten kanssa olemiseen ja vanhemmat olivat enemmän tiedon vastaanottajia kuin yhdessä kehittivät varhaiskasvatusta. (Rintakorpi, 2018, ss. 44–50)

Tutkimus toi esiin myös sen, että lähes 40 % varhaiskasvattajista ei käyttänyt pedagogista dokumentointia juuri lainkaan. Vähiten pedagogista dokumentointia käytettiin nuorimpien lasten kanssa. Tämän väitöstutkimuksen perusteella pedagoginen dokumentointi on yhteydessä kehittyvään ja lapsilähtöiseen toimintakulttuuriin. Tutkimuksen perusteella dokumentointia käytettiin lasten toiminnan näkyväksi tekemiseen. Haasteina tutkimus toi

esiin vanhempien mukaan ottamisen, pitkäjänteisemmän pedagogisen dokumentoinnin käyttämisen ja sen kohdentamisen uudelleen tilanteiden muuttuessa. (Rintakorpi, 2018)

Niko Toivasen (2019) laadullisesta opinnäytetyöstä, liittyen vuorohoidon pedagogisen dokumentoinnin kehittämiseen, kävi ilmi esimerkiksi se, että varhaiskasvatussuunnitelmia pidettiin tärkeinä dokumentteina. Havainnointia pidettiin tärkeänä toimintana dokumentoitaessa ja näitä havainnointeja käytettiin vahvasti toimintaa suunniteltaessa. Toivasen aineistosta päätellen dokumentointia tapahtuu päiväkodissa monipuolisesti, mutta kiinnostuksen ja määrän vaihdellessa. Iltojen ja viikonloppujen havainnointipotentiaali koettiin mielenkiintoiseksi, mutta havainnot eivät tutkimushaastattelujen mukaan päätyneet omien ryhmien aikuisille, joissa ne olisi voitu hyödyntää, esimerkiksi vasukeskusteluissa. (Toivanen, 2019, ss. 38–41)

Eija Salosen (2020) väitöskirjan tulosten mukaan pienet lapset kohtasivat vuorohoidossa omaan hoitoonsa vaikuttamisen haasteita, jotka liittyivät päivittäiseen ennustamattomuuteen ja kuormittaviin varhaiskasvatusaikoihin. Näitä pyrittiin helpottamaan rutiineilla, kaverisuhteilla sekä huomioimalla lapsen oma vuorokausirytm, niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. Iltojen ja viikonloppujen pienet ryhmät mahdollistivat kuitenkin yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen sekä lasten kuulemisen paremmin. Tulosten perusteella olisi hyvä kiinnittää huomiota pienten lasten asemaan niin päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa kuin vuorohoidon pedagogiikassakin. (Salonen, 2020, tiivistelmä).

Sekä Salosen (2020, s. 44) että Peltoperän (2021, s. 54) väitöskirjatutkimuksissa nousi esiin samansuuntainen näkemys siitä, että kasvat, opetus ja hoito ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa vuorohoidossa. Osittain ne vielä nähdään vastakkaisina, toisensa pois sulkevin tilanteina – nähdään, että kodinomaisuus ja pedagogiikka ovat eri asioita ja niitä toteuttavat eri ammattiryhmät. Kyseenalaistettiin muun muassa se, kenelle pedagogiikka oikeasti kuuluu. Ajateltiin, että iltojen hoivatilanteet riittävät, koska hoitoajat ovat muutenkin raskaita lapsille epätyypillisten aikojensa vuoksi.

Peltoperän tutkimuksessa (2021, s. 57) vuorohoito tarjoaa tasa-arvoisen mahdollisuuden oppimiselle. Vuorohoito on joustavaa, kodinomaista ja pedagogista toimintaa kaikille lapsille.

Vuorohoidon pedagogiikkaa tulee kuitenkin kehittää edelleen, kuten Siippainenkin (2018, s. 171) väitöskirjassaan toteaa. Sille tulisi luoda yhteiset näkemykset pedagogiikan toteuttamisesta sekä selkeyttää eri ammattiryhmien työnkuvia niin, että vuorohoidon erityispiirteet otetaan huomioon. Lasten oikeus pedagogiseen varhaiskasvatukseen tulee huomioida iästä ja varhaiskasvatusajasta riippumatta.

Ohoi-Osaamista vuorohoitoon-hanke toteutettiin vuosina 2015–2016 kartoittamaan vuorohoidon erityisasemaa varhaiskasvatuksessa. Hanke pohjautui Perheet 24/7-tutkimuksen aikana tuotetun tiedon pohjalle. Hankkeen tavoitteena oli muun muassa parantaa ja lisätä vuorotyöntekijöiden osaamista ja hyvinvointia. Tavoitteena oli myös parantaa työn laatua vuorohoidossa. (Malinen & Teppo ym., 2016, s. 51)

5 Tutkimuksen toteutus

Tämä opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto hankittiin sähköisen Google Forms-lomakehaastattelun kautta. Saatua aineistoa käsiteltiin sisällönanalyysin avulla sekä käytettiin koodausta tulosten tiivistämiseen. Tutkimusluvan hakuprosessi oli yksinkertainen. Se haettiin sen varhaiskasvatusyksikön johtajalta, johon tutkimus tehtiin. Tässä tapauksessa opinnäytetyön tekijä haki luvan omalta esimieheltään.

5.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyöprosessin avulla haluttiin selvittää vuorohoidon varhaiskasvatuksen tiimien tietoja pedagogisesta dokumentoinnista ja miten se näkyy arjessa. Näitä lähdettiin selvittämään seuraavanlaisilla, aikaisempiin tutkimuksiin sekä luettuun teoretietoon perustuvilla tutkimuskysymyksillä.

- Mitä käsityksiä ja tietoja varhaiskasvatuksen vuorohoidon henkilökunnalla on pedagogisesta dokumentoinnista ja sen prosessista?
- Miten pedagoginen dokumentointi näkyy vuorohoidon arjessa, miten sitä toteutetaan? Mitä haasteita ja mahdollisuuksia se tuo vuorohoitoon?

5.2 Laadullinen tutkimusote

Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla haluttiin selvittää tämänhetkisiä käsityksiä ja kokemuksellista tietoa (Vilka, 2021, ss. 118, 120) vuorohoidon henkilökunnan pedagogisen dokumentoinnista varhaiskasvatuksessa. Tämän opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli myös lisätä työyhteisön tietoa pedagogisesta dokumentoinnista toimintakulttuurin kehittämisen avuksi sekä osittain uuden valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2022) mukaiseksi.

Tämä laadullinen tutkimus kuvaa pedagogista dokumentointia varhaiskasvatuksen vuorohoidon kontekstissa. Tarkoituksena oli selvittää, miten varhaiskasvatuksen henkilökunta kuvailee tietojaan pedagogisesta dokumentoinnista. Tutkimuksen prosessilla viitataan tässä tutkimuksen tekoon käytettyyn aikaan ja siihen, miten tutkijan oma mielenkiinto tutkittavaan kohteeseen muuttuu. Pitkittyneen opinnäytetyöprosessin etuna oli tutkijan mahdollisuus tarkastella aineistoaan rauhassa ja löytää siitä tarkempia merkityksiä. Tämä ei kuitenkaan takaa laadukkaampaa tutkimusta, vaan siihen vaikuttaa tutkijan taidot. (Vilka, 2021, ss. 120–122)

5.3 Aineistonhankinta lomakehaastattelulla varhaiskasvattajatiimeiltä

Tutkimuslupakäytäntö oli yksinkertainen. Luvan tutkimukseen myönsi tutkimukseen osallistuvan vuorohoitoyksikön esimies. Kirjallisen tutkimusluvan saaminen oli täten lyhyt prosessi. Luvan hakua helpotti tutkimuksen kohdistuminen yleisellä tasolla tiimien toimintaan. Tiedon hankintaan ei liittynyt tarvetta saada anonymiutta vaarantavaa tutkimustietoa.

Lomakehaastattelu (liite 3) toteutettiin sähköisesti Google Forms -lomakehaastattelun avulla varhaiskasvatustyöyksikön kaikille tiimeille. Lomakehaastatteluun osallistui viisi (5) varhaiskasvatustiimiä ja yksi (1) esiopetustiimi, eli yhteensä kuuden (6) ryhmän kasvattajat. Tiimien varhaiskasvattajat vastasivat lomakkeen kysymyksiin yhdessä, käyttäen joko viikoittaista tiimipalaveriaikaansa (1 tunti) tai muuta sovittua ajankohtaa, esim. ulkoiluaikaa, jolloin ryhmän lapsia valvoi erikseen sovittu henkilökunta.

Keskimäärin aikaa kyselyn täyttämiseen kului n. 35 minuuttia. Palautteesta kävi ilmi, että pääosin kysely oli hyvä ja aihe tärkeä. Joillakin oli teknisiä haasteita, osa tekstistä hävisi erään vastauksen mukaan jonnekin. Vastausprosentti oli 100 %, koska kaikki tiimit pystyivät järjestämään toimintansa lapsiryhmissä siten, että kykenivät käyttämään aikaansa lomakkeen täyttämiseen ja saivat vastattua kaikkiin kysymyksiin.

Hyvä kysely, herätti ajattelemaan, piti porukalla oikeasti miettiä vastauksia.

Tästä tuli hyvää keskustelua ja pohdintaa yhdessä.

Tutkimusaineiston keräämisessä käytetty haastattelulomake lähetettiin sähköisenä normaalia päivätyötä tekeville kasvattajille, koska he ovat pääsääntöisesti paikalla vuorotyöntekijöiden työaikojen vaihdellessa. Sähköinen lomakehaastattelu valittiin siksi, että näin pystyttiin minimoimaan haastatteluun ja tiedonkeruuseen kuluva aika ja maksimoimaan kerätyn aineiston määrän saanti. Tässä tutkimushaastattelumuodossa saatiin kerättyä mahdollisimman monen työntekijän ja tiimin jäsenen käsityksiä pedagogisesta dokumentoinnista. Tutkimuksen tavoitteena olikin kerätä tietoa ja käsityksiä rajatusta aiheesta rajatulla alueella eli yhden vuorohoitoyksikön henkilökunnalla (Vilkka, 2021, s. 123).

Taustatietoina kyselylomakkeessa (liite 3) kysyttiin lapsiryhmien ikäjakauma - alle 3-vuotiaat, 3–5-vuotiaat sekä muu, koska tämä on varsin tyypillinen ryhmien ikäjako varhaiskasvatusryhmissä. Toinen taustakysymys (kysymys 2) selvitti kyselyyn osallistuneiden henkilöiden määrän. Kasvattajien määrä ryhmässä vaihtelee 3–5 henkilöön. Tutkijan ennakkotietoihin perustuen tiimit muodostuivat eri koulutustaustan ja ammattinimikkeen omaavista varhaiskasvatuksen työntekijöistä, kuten opettajista, hoitajista sekä avustavasta henkilökunnasta.

Lomakehaastattelun kysymykset olivat ennalta määriteltynä tutkijan toimesta, perustuen ennakkoon tutustuttuun lähdemateriaaliin tutkimuksen aiheesta. (Vilkka, 2021, s. 123) Kysymyksellä 3 selvitettiin kasvattajien tietoja pedagogisesta dokumentoinnista. Lomakkeessa hyödynnettiin Rintakorven luentomateriaalia (2021)

dokumentointimenetelmiä kartoitettaessa (kysymys 4). Kysymys 5 selvitti, miten kasvattajat hyödynsivät pedagogista dokumentointia toimintansa suunnittelussa. Kysymyksessä 6 kartoitettiin pelkän tallentamisen eli dokumentoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin eroja.

Kysymyksellä 7 kysyttiin kasvattajien tietoja pedagogisen dokumentoinnin prosessiin liittyen, koska se on keskeinen osa dokumentointia. Tähän kysymykseen liittyi tutkijan oma kiinnostus siitä, miten prosessin eri vaiheet ovat tiedossa. Koska lomakehaastattelukysely kohdistettiin varhaiskasvatuksen vuorohoitoyksikköön, jonka toimintakulttuuri elää ja kehittyy jatkuvasti, oli selvää, että lomakkeella selvitetään kasvattajien näkemykset pedagogisen dokumentoinnin haasteista (kysymys 8) ja vahvuuksista vuorohoidossa (kysymys 9). Lomakehaastattelun lopuksi sai antaa avointa palautetta itse lomakkeesta, sen sisällöstä ja haastattelun toteutustavasta.

Tiimeille lähetettiin ”motivaatiokirje” (liite 1) viikkoa ennen varsinaisen saatekirjeen ja lomakehaastattelun (liite 2) lähettämistä. Sillä haluttiin kannustaa ja motivoida vastamaan. Motivaatiokirjeellä haluttiin myös osoittaa mahdollisille haastatteluun vastaajille, että tutkija tiedostaa varhaiskasvatuksen arjessa olevan kiireen. Vastaajia haluttiin motivoida yhteisen hyvän äärelle kannustamalla vastaamaan kyselyyn, jotta sekä yksikön toimintakulttuuria, työntekijöiden että lasten hyvinvointia saataisiin kehitettyä.

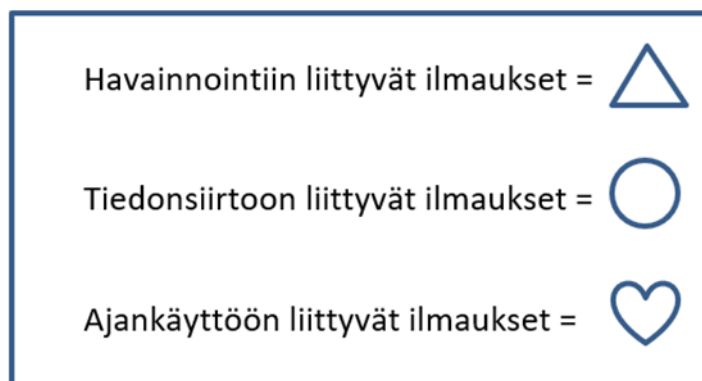
Lomakehaastatteluun vastaamiseen jokainen ryhmä sai kaksi viikkoa aikaa, jotta kaikilla tiimeillä olisi siihen mahdollisuus osallistua. Laadullisen aineiston hankinta tapahtui syyskuussa 2021 (7.- 30.9.21). Vastausaikaa jatkettiin vielä yhdellä viikolla, koska se oli aikataulullisesti mahdollista ja helpotti kiireisen alkusyksyn tilanteita varhaiskasvatusryhmissä. Täten kokonaisvastausaikaa oli lopullisesti kolme viikkoa. Yhdessä tilaajan kanssa opinnäytetyöhön liitettiin vuorohoidon näkökulma. Tarkoituksena oli tiedon keräämisen lisäksi työyhteisön toimintatapojen ja työmenetelmien kehittäminen saatujen tietojen pohjalta pedagogisen dokumentoinnin näkökulmasta.

5.4 Aineiston sisällönanalyysi

Analysoinnissa käytettiin sekä aineisto- että teorialähtöistä sisällönanalyysiä, jossa tarkasteltiin saatua aineistoa eritellen, yhtäläisyyksiä etsien sekä tiivistäen, peilaten näitä jo olemassa olevaan tutkimustietoon sekä teoriaan aiheesta (Vilkkä, 2021, ss. 163–164). Sisällönanalyysin keinoin tarkasteltiin lomakehaastattelusta saatuja avointen sekä osittain strukturoitujen kysymysten vastauksia. Sisällönanalyysillä pyrittiin muodostamaan pedagogisesta dokumentoinnista tiiviimpi kuvaus, joka pyrki kytkemään tulokset tutkittavan ilmiön laajempaan tekstiyhteyteen ja aiheita koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, n.d.)

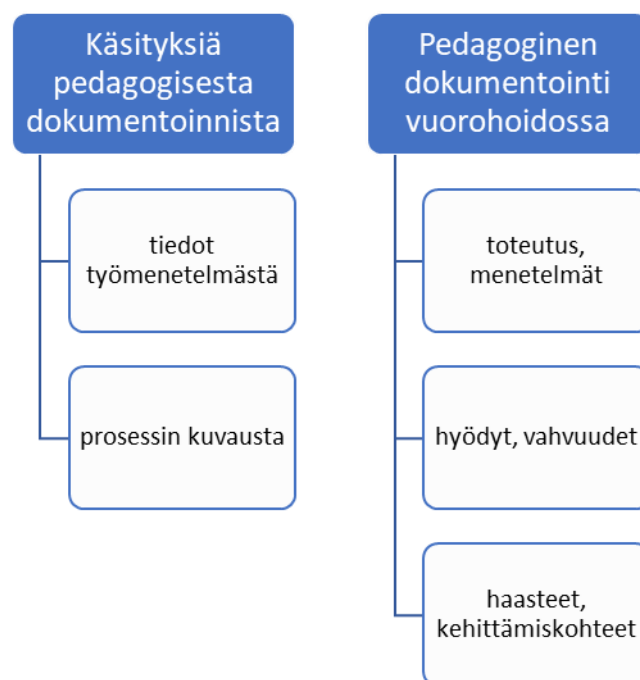
Sisällönanalyysin avulla tavoitteena oli löytää tutkimusaineistosta tyypillinen kertomus tai toiminnan logiikka, lukemalla lomakehaastattelusta saatua aineistoa systemaattisesti useaan kertaan läpi. Tämän jälkeen alkoi saadun aineistoin pelkistäminen karsimalla tutkimusongelman kannalta epäolennaista tietoa pois, kuitenkin hävittämättä sitä. Saatuun materiaaliin useaan kertaan tutustuminen auttoi pilkkomaan tutkimusaineisto koodauksen avulla osiin, luokittelemalla vastauksia samantyyppisten sanojen, lauseiden ja lauseenosien mukaan. (Vilkkä, 2021, ss. 163–164; Tuomi & Sarajärvi, 2002, 102, 110–115; Eskola & Suoranta, 2008, ss. 154–157) Tässä käytettiin apuna erilaisia muotoja helpottamaan luokittelua, kuten kuvassa 3 esimerkkinä kuvataan.

Kuva 3. Esimerkkejä koodauksessa käytetyistä muodoista.

Vastaukset tulostettiin konkreettisesti paperille ja leikattiin saksilla samankaltaisuuksien mukaan. Tämän jälkeen ne liimattiin vihkoon omille sivuilleen lomakehaastattelussa esiintyneiden kysymysten mukaan. Tutkimuskysymyksistä lähtöisin olevilla yläkäsitteillä nimettiin aineistoa uusiksi muotokoodien avulla, joista muotoutui opinnäytetyötä ohjaava luokittelu. Tämän luokittelun (kuva 4) avulla lähdettiin pohtimaan pedagogisen dokumentoinnin merkityskokonaisuuksia. (Vilkka, 2021, ss. 163–164; Tuomi & Sarajärvi, 2002, ss. 102, 110–115; Eskola & Suoranta, 2008, ss. 154–157)

Kuva 4. Sisällönanalyysillä muotoutuneet opinnäytetyön ylä- ja alakategoriat.

Opinnäytetyössä oli tarkoituksena sisällönanalyysin avulla kuvata, mitä pedagoginen dokumentointi merkitsee vuorohoidon kasvattajille varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tässä yhtenä tavoitteena oli ymmärtää, mitä toimintatapoja pedagogisen dokumentoinnin työmenetelmästä käytetään vuorohoidossa. (Vilkka, 2021, ss. 160–161, 171; Tuomi & Sarajärvi, 2002, ss. 116–117)

5.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessin aikana pyrittiin noudattamaan hyvää tieteellistä tutkimuskäytäntöä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) antama ohjeistuksen mukaan. Tutkija pyrki käyttämään eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on yhteisesti hyväksynyt. Tutkimuksessa käytettiin yleisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa tutkimuksen tekijän kollegoihin eli tutkimuskohteeseen sekä toimeksiantajiin eli varhaiskasvatyksen työntekijöihin. (Vilka, 2021, s. 41)

Tutkija tutustui huolellisesti kyseisen alan tieteelliseen kirjallisuuteen, asianmukaisiin tietolähteisiin, kuten ammattikirjallisuuteen sekä oman tutkimuksensa analysointiin. Tutkija pyrki noudattamaan yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä. Eettisyys ja luotettavuus edellytti myös rehellistä ja vilpitöntä toimintaa muita tutkijoita ja heidän työtänsä kohtaan, esimerkiksi käyttämällä lähdeviitteitä oikein ja tarkasti. (Vilka, 2021, s. 42) Tutkija teetti lomakehaastattelun etukäteen kolmella henkilöllä, saadakseen objektiivista tietoa esimerkiksi lomakehaastattelun toimivuudesta, rakenteesta sekä sisällöllisistä seikoista (Vilka, 2021, s. 108).

Anonyymiuden eli henkilötietojen säilyvyys mainittiin saatekirjeessä. Näin salassapito- ja vaitiolovelvollisuudet täyttyivät. Saatekirjeessä mainittiin myös vapaaehtoinen osallistuminen kyselyyn sekä tutkimuksen luotettavuus tutkimuksen valmistumisen jälkeen, www.theseus.fi sivustolla. Tutkijalla oli kokonaisvastuu tekemästään tutkimuksesta, sen julkaisusta, uskottavuudesta ja hyvästä tieteellisen käytännön noudattamisesta. (Vilka, 2021, ss. 45–47, 49)

Tuomen ja Sarajärven (Vilka, 2021, s. 198) mainitsema tutkimuksen puolueettomuusnäkökulma huomioitiin muun muassa siten, ettei tutkija osallistunut oman tiiminsä lomakehaastattelun vastaamiseen eikä ollut osana muidenkaan tiimien vastaamisia. Tutkija ei myöskään kommentoinut aiheesta herännyttä keskustelua millään tavoin ennen eikä jälkeen lomakehaastattelun tekemisen eikä opinnäyteraportin kirjoittamisen aikana.

6 Pedagogisen dokumentoinnin merkitys vuorohoidossa

Tutkimuksen tulokset on jaoteltu luvussa 5.4. kuvatulla sisällönanalyysillä muotoutuneiden ylä- ja alakäsitteiden mukaan (katso sivu 22, kuva 4). Tulokset esitetään raportissa tekstinä ja kuvien avulla. Tekstissä käytetään myös aineistosta poimittuja sitaatteja.

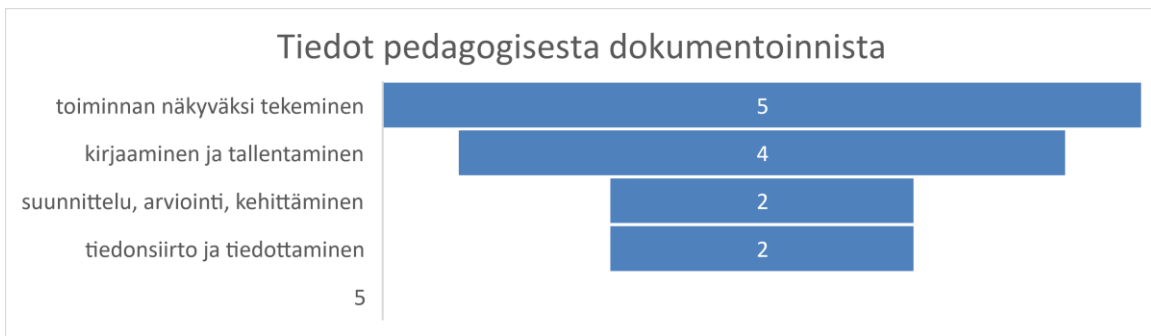
Kaksi ensimmäistä kysymystä käsittelivät kyselyyn osallistuneiden tiimien taustatietoja.

Kysymyksessä 1 selvitettiin, minkä ikäisten lasten ryhmä on kyseessä. Kolme ryhmistä oli 3–5-vuotiaiden vuorohoitoryhmiä ja kaksi alle 3-vuotiaiden lasten ryhmiä, joista toinen oli myös vuorohoitoryhmä. Yksi oli talon ainoa esiopetusryhmä. Toisessa (kysymys 2) taustatietokysymyksessä selvitettiin haastattelussa olevan henkilöstön määrä ryhmittäin. Vastausten perusteella kolmessa ryhmässä vastaaja oli kolme (3), kahdessa ryhmässä vastaajia oli viisi (5) ja yhdessä ryhmässä neljä (4). Saaduilla taustatiedoilla kartoitettiin osallistujien määrä niin yksilöittäin kuin tiimeittäin. Näin pystyttiin hahmottamaan, että kaikki ryhmät pääsivät tasapuolisesti osallistumaan ja mahdollisimman monella työntekijällä oli mahdollisuus vaikuttaa kyselyn lopputulokseen.

6.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoja pedagogisesta dokumentoinnista

Varhaiskasvatushenkilöstön tietoja pedagogisesta dokumentoinnista ja sen prosessista selvitettiin kysymyksillä 3, 5 ja 6 (kts. liite 3). Ensimmäisellä avoimella kysymyksellä (kysymys 3) haettiin vastauksia siihen, mitä tietoa pedagogisesta dokumentoinnista kasvattajilla vuorohoidossa on (kuva 5). Toiminnan näkyväksi tekeminen sekä kirjaaminen ja tallentaminen koettiin tulosten perusteella pedagogiseksi dokumentoinniksi. Tämä oli myös Rintakorven (2018, s. 46) väitöskirjan tuloksissa opettajien tekemää pedagogista dokumentointia. Näkyväksi tekeminen toimi jonkinlaisena dokumentoinnin motivaattorina, tuomalla esille lasten töitä ja varhaiskasvatuksen toimintaa. Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen käsitettiin myös pedagogiseksi dokumentoinniksi. Nämä näyttäytyivät myös Toivasen opinnäytetyössä (2019, s. 42) yksittäisinä ja erillisinä dokumentoinnin osina.

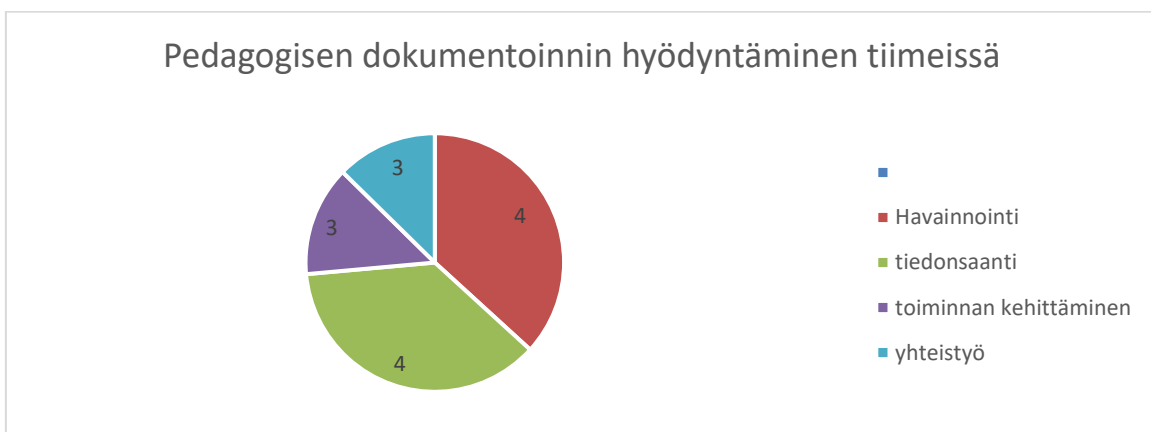
Kuva 5. Henkilöstön tiedot pedagogisesta dokumentoinnista (kysymys 3).

Vastauksissa nähtiin pedagoginen dokumentointi mahdollisuutena oppia tuntemaan yksittäistä lasta sekä lasten välisiä suhteita paremmin. Tätä vastausta tuki pedagogisen dokumentoinnin ydinajatus – oppia tuntemaan lapsen ajatuksia ja toimintaa. (Rintakorpi, 2017, s. 6) Dokumentoinnin nähtiin olevan osa työn kehittämisen, toimintaympäristön muokkaamisen ja yhteistyön välinettä. Huoltajien osallistamisen lisäämisen keinoja varhaiskasvatukseen pohdittiin myös, kuten myös Rintakorven väitöskirjassa (2018, s. 45). Pedagogisen dokumentoinnin koettiin olevan myös päivittäistä toimintaa.

Pedagogista dokumentointia hyödynnettiin toiminnan suunnittelussa monella tavalla (kysymys 5). Tiimit käyttivät pedagogista dokumentointia (kuva 6) havainnointiin ja tiedon saantiin esimerkiksi lasten leikeistä, taidoista sekä kiinnostuksen kohteista. Pedagoginen dokumentointi auttoi osaa tiimeistä toiminnan sekä toimintaympäristön kehittämisessä, kuten iso osa Rintakorven tutkimukseen osallistuneista opettajistakin. (Rintakorpi, 2018, s. 49)

Kuva 6. Pedagogisen dokumentoinnin hyödyntäminen tiimeissä. (kysymys 5)

Yhteistyötä vanhempien ja varhaiserityisopettajan (veo) kanssa tehtiin esimerkiksi valokuvien tai videoiden avulla.

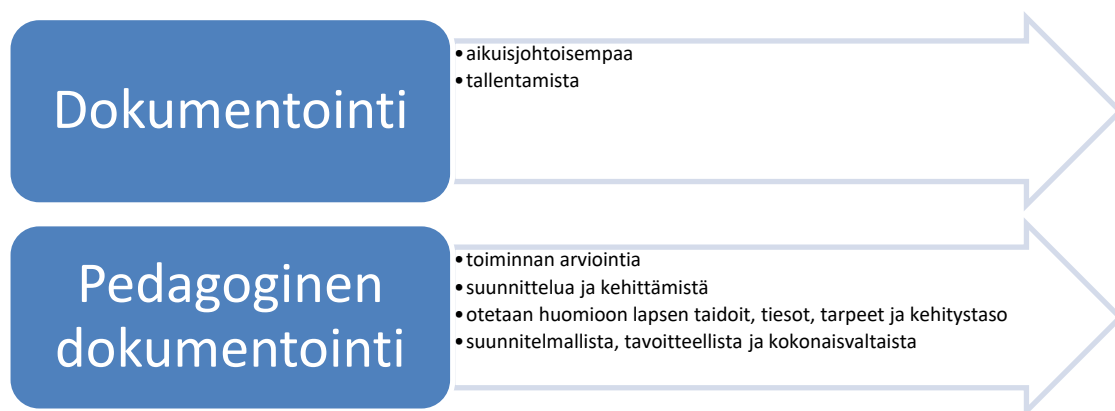
Arvioimme toimintaamme pedagogisten dokumenttien kautta ja tarvittaessa muutamme toimintaamme.

Kysymyksessä kuusi (6) pyydettiin kuvailemaan pedagogisen dokumentoinnin prosessia sekä eroja pelkkään dokumentointiin (kuva 7). Tulosten mukaan dokumentointi on aikuisjohtoisempaa ja eri asioiden tallentamista erilaisilla tavoilla. Pedagoginen dokumentointi ja sen prosessi nähtiin toiminnan arviointina, jossa otetaan huomioon myös aikuisen toiminnan arviointi. Se nähtiin osana toiminnan suunnittelua ja kehittämistä. Vastausten mukaan prosessin toteuttamisessa otetaan huomioon lapsen taidot, tarpeet ja haasteet. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi lähtee lapsen kehitystason huomioimisesta. Prosessi nähtiin suunnitelmallisena, tavoitteellisena sekä kokonaisvaltaisena. Pitkään dokumentaatiota menetelmä käyttäneet opettajat kokivat Rintakorven (2018, s. 50) tutkimuksessa toimintansa myös tavoitteellisempänä ja suunnitelmallisempänä.

Pedagoginen dokumentointi lähtee lapsen taidoista, tarpeista ja haasteista.

Kirjataan ylös havainnot tarkemmin...arvioidaan myös, miten tilanne on sujunut aikuisten toiminnan kannalta.

Kuva 7. Dokumentoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin prosessin erot (kysymys 6).

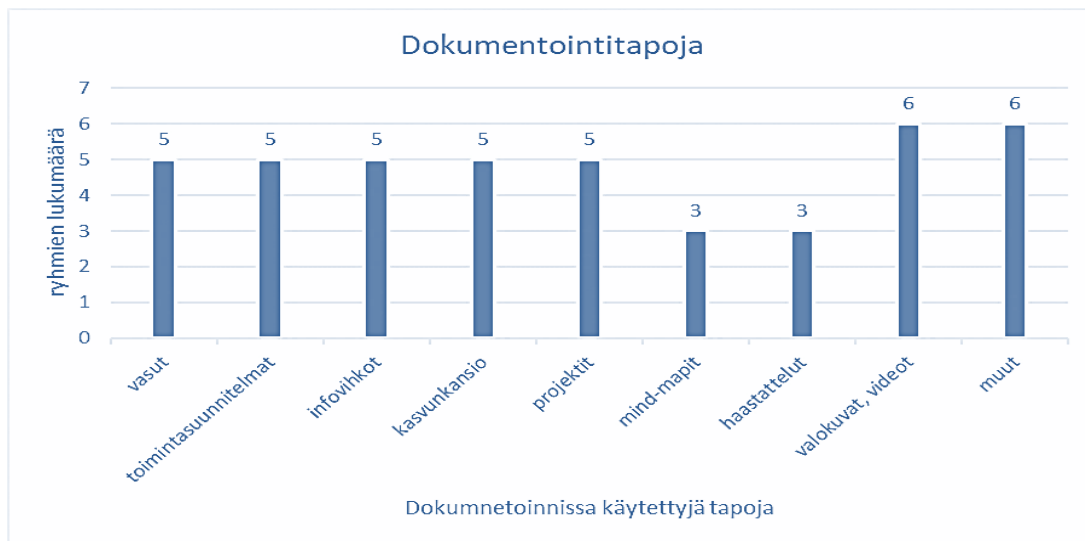

6.2 Pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä vuorohoidossa

Kysymyksessä neljä selvitettiin vuorohoidossa käytettäviä pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä (kuva 8). Menetelmäluetteloa (Rintakorpi, 2021) muokattiin ja siitä lainattiin osioita tähän kyselyyn sopivaksi. Menetelmiin liittyvä kysymys esitettiin strukturoidussa kyselylomakkeessa valmiina vaihtoehtokysymyksenä (kysymys 4).

Kuva 8. Dokumentoinnissa käytettyjä menetelmiä tiimeittäin (kysymys 4).

Kuvassa x esitellään henkilöstön käyttämiä pedagogisen dokumentoinnin tapoja.

Valokuvausta ja videointia käytettiin eniten. Erilaiset kirjaamisen tavat olivat myös käytetyimpiä pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä ja näitä käyttivät suurin osa ryhmistä. Varhaiskasvatuslain (540/2018) velvoittama lapsen vasu eli lapsen oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin suunnitelmia oli käytetyimpien dokumentaatiotapojen joukossa. Tämä tulos korreloi Toivasen (2020, s. 36) opinnäytetyön kanssa. Vuorohoidossa on paljon käytössä Info- ja havainnointivihkoja tiedonsiirtomenetelminä (Ohoi, 2016), joilla turvataan tieto lapsen päivästä vanhemmille tai omaan ryhmään. Mind-mapit eli ajatuskartat sekä lasten ja vanhempien haastatteluja käyttivät informaatiokanavana puolet ryhmistä. Näistä menetelmistä saatua tietoa voidaan käyttää ryhmän toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Muita käytettyjä menetelmiä muut-osioon:

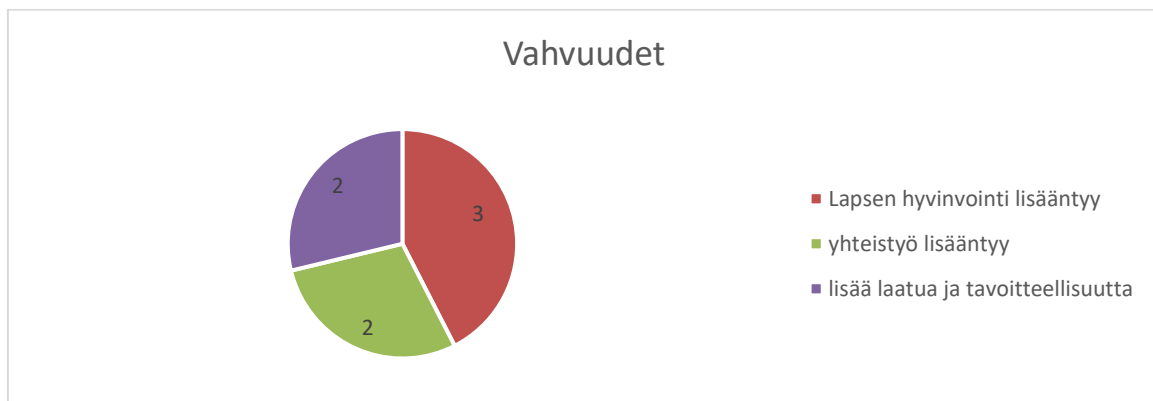
- Minivasut (lyhennetty varhaiskasvatussuunnitelma) vuororyhmässä.

- Vanhemmille eteiseen esille laitettuja pienryhmäselostuksia.
- Kuukausitiedote kotiin sähköpostilla (toteutunut ja tuleva toiminta).
- Ryhmän tiimisopimus (sovitaan toiminnan toteutuksesta).
- Ryhmän dokumentointiseinä sisäeteisessä (kuvia ja projekteja toiminnasta).

6.3 Pedagogisen dokumentoinnin vahvuudet ja kehittämisaalueet

Pedagogisen dokumentoinnin hyödyissä ja vahvuuksissa vuorohoidossa (kysymys 8) vastauksista nousi esiin kolme pääkohtaa (kuva 9). Vastaajat kokivat ensinnäkin yhteistyön lisääntyvän eri osapuolten, kuten vanhempien ja ryhmien välillä. Koettiin, että pedagoginen dokumentointi lisää lapsen hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta, esimerkiksi pienemmissä ryhmissä toimimisella. Lapsella on parempi mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin kertomalla mielipiteitään, ja parhaimmillaan lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi. Vastauksista kävi myös ilmi, että pedagogisella dokumentoinnilla voi vaikuttaa vuorohoidon laatuun lisäämällä tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta.

Kuva 9. Pedagogisen dokumentoinnin vahvuudet vuorohoidossa (kysymys 8).

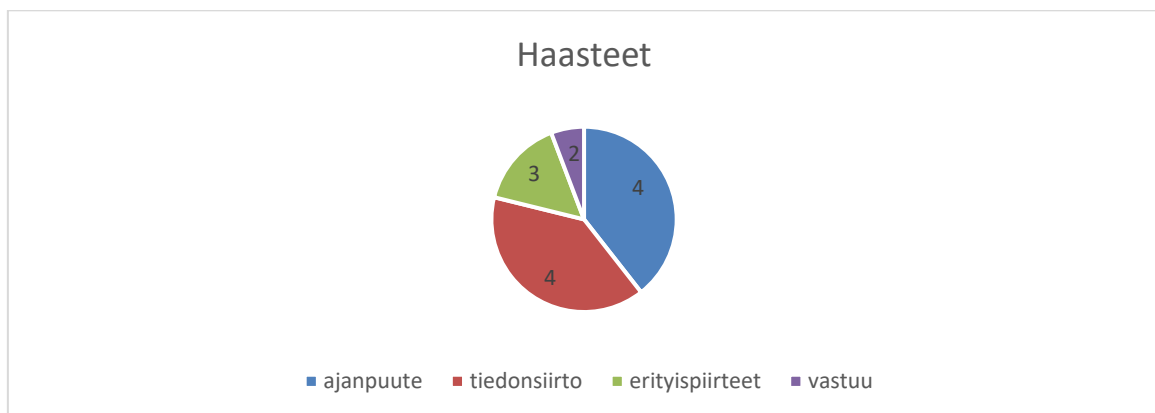
Hyvin suunniteltu (arvioitu, kehitetty) toiminta tuo vuorohoitoon tunnetta työn tärkeydestä...

Samoin kuin Rintakorvenkin tutkimuksessa (2018, s. 55), tässäkin työssä (kysymys 7) suurimpina haasteina nousivat pedagogisen dokumentoinnin käytölle ajanpuute (kuva 10). Tiedonkulun ja -siirron vaikeudet nousivat vahvasti myös esiin. Vastauksissa kävi ilmi, että lyhyillä ja nopeilla kirjauksilla ei välttämättä tiedot lapsesta siirry oikein eikä riittävästi, kun kirjaamiselle ei ole tarpeeksi aikaa. Tähän oli kiinnittänyt huomiota myös Toivanen (2019, s.34) opinnäytetyönsä tuloksissa, jossa lapsen kirjatut tiedot eivät siirtyneet välttämättä lapsen omaan ryhmään aikuisille käytettäväksi. Dahlbom & Collin (2016, s. 212) Ohoi-hankkeen raportissaan toivat samaista tiedonkulku-ongelmaa esiin.

Hyvin suunniteltu (arvioitu, kehitetty) toiminta tuo vuorohoitoon tunnetta työn tärkeydestä...

Tiedon siirto lapsesta toiseen ryhmään on haasteellista lyhyillä kirjauksilla välittää oikein.

Kuva 10. Pedagogisen dokumentoinnin haasteet vuorohoidossa (kysymys 7).

Yksittäisenä, mutta ei lainkaan vähäisenä haasteena koettiin myös vastuu- ja sitoutumiskysymykset (kuva 10), eli kenellä vastuu dokumentoinnista, kun aikuiset ja lapset ovat paikalla eriyttämättä. Rintakorpi toteaa väitöskirjassaan (2018, s. 59), että pedagoginen dokumentointi kuuluu koko työyhteisölle. Varhaiskasvatuksen opettajan paikallaolo päiväsaikaan helpotti erään vastauksen mukaan dokumentointia. Peltoperä (2021, s. 54, s. 67) oli väitöskirjassaan tarkastellut pedagogiikan vastuukysymyksistä esimerkiksi sitä, kenelle pedagogiikka kuuluu.

Lopuksi kysyttiin tarvetta lisäperehdyttämislle aiheeseen (kysymys 9). Vastauksissa tuli esiin toiveita saada lisää tietoa pedagogisen dokumentoinnin käytännön soveltamiselle, kuinka saada näkyväksi sellaista toimintaa, josta ei muuten jää konkreettista jälkeä. Toivottiin konkreettista tietoa siihen, miten vanhemmat saataisiin enemmän osalliseksi prosessiin. Haluttiin myös tietoa ja ideoita siihen, kuinka pedagogisesta dokumentoinnista tulisi luonteva osa työtä, ettei vain tehtäisi sitä vasun velvoitteen vuoksi. Vuorohoidon osuus pedagogisessa dokumentoinnissa koettiin myös epäselvänä.

Kyllä. Tietoa ja ideoita toimivan pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen niin, että ei dokumentoida tai arvioida dokumentoinnin vuoksi vaan sen vuoksi, että ryhmä ja tiimi hyötyy siitä. Ja että siitä tulisi luonteva osa työtä.

7 Johtopäätöksiä ja pohdinta

Opinnäytetyössä toteuttamani laadullisen tutkimuksen tavoitteena oli etsiä vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää, mitä tietoa yksikön henkilökunnalla oli pedagogisesta dokumentoinnista ja sen prosessista. Toisessa tutkimuskysymyksessä kartoitettiin käytettyjä dokumentoinnin tapoja. Tarkoituksena oli samalla selvittää pedagogisen dokumentoinnin kehittämistarpeita samassa vuorohoitoyksikössä.

7.1 Dokumentaatio apuna pedagogiikan vahvistamisessa

Prosessin eri vaiheet, havainnointi, suunnittelu, arviointi ja kehittäminen, olivat tunnistettavissa vuorohoidon henkilökunnan vastauksista. Tavoitteellisemman työskentelyn vahvistaminen tietoa syventämällä, esimerkiksi koulutuksen avulla, voisi jalkauttaa dokumentaatiota luontevaksi työmenetelmäksi.

Prosessin vaiheista vahvimmin toiminnassa käytettiin havainnointia suunnittelun ja kehittämisen apuna. Tämä kertoo tutkijalle sitä, että pedagogisen dokumentoinnin prosessin vaiheet ovat tiedossa, mutta kehittämistarpeina tarvitaan vielä tiedollista ja taidollista vahvistusta. Tähän vastaukseen korreloi myös Rintakorven väitöskirjan osatutkimus (2018, s.

49), jossa osa opettajista ilmoitti käyttävänsä sitä jossain määrin suunnitteluun ja kehittämiseen. Havainnointi nähtiin merkittävänä keinona saada tietoja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta, taidoista, tiedoista ja leikistä. Vuorohoidon erityispiirteistä iltojen ja viikonloppujen pienemmät ryhmät nähtiin osin vahvuutena havainnoida lapsia paremmin. Toisaalta lasten laaja ikähaarukka koettiin haastavaksi pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen ilman opettajaa. Pedagoginen toiminta sekä dokumentointi kuuluu koko työyhteisölle (Peltoperä, 2021, ss. 54, 67; Rintakorpi, 2018, s. 59).

Kirjaaminen ja tiedonkulku niin pedagogisissa kuin arjen käytännöissä tulee toimia – jotta lapsen hyvinvointiin ja kasvuun liittyvät asiat siirtyvät sekä varhaiskasvatuksen sisällä että vanhemmille. Kirjaamisen tavoitteena on siirtää muun muassa tietoja vuorohoitoryhmästä lyhyillä kirjauksilla tarkasti lapsen omaan ryhmään – tämä koetaan ajanpuutteen vuoksi myös haasteelliseksi. Rintakorven (2018, s. 46) tutkimukseen osallistuneet opettajat kokivat myös ajankäytön ongelmia dokumentaation tekemisessä.

Vuorohoidossa käytettiin monipuolisesti erilaisia dokumentoinnin menetelmiä (Rintakorpi, 2021), kuten kuvaamista, info- ja viestivihkoja ryhmien välillä. Tulokset olivat yhteneväisiä Toivasen (2019, ss. 38–41) opinnäytetyön tulosten kanssa. Varhaiskasvatuslain (2022) velvoittamat lasten varhaiskasvatussuunnitelmat sekä ryhmien toimintasuunnitelmat olivat ennako-oletustenkin mukaan menetelmien käytetyimpiä. Vasujen aktiivisempi käyttö työkaluina toiminnan kehittämisessä vaatii myös aikaa kirjaamisille ja keskusteluille.

Pedagogisen dokumentoinnin käytännön toteuttamiseen tulisi lisätä tietoa työmenetelmästä niin, että se olisi luonteva osa työtä. Vuorohoidon erityispiirteistä hoito- ja läsnäoloaikojen eriytyisyys tulisi kääntää haasteesta vahvuudeksi, suhteessa pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen. Opettajien läsnäoloa illoissa ja viikonlopuissa voisi suunnitelmallisesti lisätä helpottamaan pedagogisemman toiminnan toteuttamista. Toisaalta vuorohoidon yhteisillä arviointi- ja kehittämishetkillä voitaisiin luoda yhtenäisempiä pedagogisia käytänteitä (Malinen ym., 2016, s. 54).

Vastausten perusteella pedagogisen dokumentoinnin kautta saa tietoa lasten taidoista, tiedoista, kiinnostuksen kohteista sekä lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi, ja osallistuu

toiminnan suunnitteluun. Positiivisina puolina nähtiin myös vuorohoidossa pienemmät ryhmät ja lasten kuulluksi tulemisen parempi mahdollistaminen. Pedagogisen dokumentoinnin avulla hyvin suunnitellun toiminnan koettiin tuovan vuorohoitoon tunnetta muun muassa työn tärkeydestä ja lapsen arvostamisesta. Vahvan pedagogiikan (Peltoperä, 2021, s. 66) toteutumisen myös ääriaikoina, kuten iltaisin, viikonloppuisin, tulee toteutua vasun (2022) tavoitteiden mukaisesti.

Varhaiskasvatustoiminnan näkyväksi tekeminen motivoi Rintakorven tutkimuksessa (2018, s. 46) opettajia tekemään pedagogista dokumentointia. Näkyväksi tekemisen muuttaminen pedagogisemmaksi toiminnaksi, tarvitsee vuorovaikutuksellisen prosessin. Pedagoginen dokumentointi näyttäytyi tutkimuksen kohteena olevassa yksikössä vielä enemmän aikuisen tekemäksi. Lapset olivat lähinnä toiminnan kohteina ja saivat kertoa aikuiselle mielipiteitään. Havainnoinnin kautta saatujen tietojen kautta toimintaympäristön ja toiminnan kehittämistä tehtiin lasten mielenkiinnon ja toiveiden mukaan. Saman suuntaisiin tuloksiin viittaa Rintakorven osatutkimus (2018, s. 49), jossa lasten tekemä dokumentointi oli myös harvinaisempaa.

Pedagoginen dokumentointi vuorohoidossa tarvitsee vahvaa pedagogista johtajuutta kaikilla johtajuuden tasoilla. Sen toteuttamiselle tulee olla selkeät suunnitelmat ja rakenteet, sekä aikaa. Pedagoginen dokumentointi edellyttää ammatillista otetta ja sitoutuneisuutta koko työyhteisöltä. Tuloksista ilmeni vastuu- ja sitoutuneisuuskysymys, kenen vastuulla dokumentointi on iltaisin ja viikonloppuisin. Koettiin, että opettajien paikalla olo normi- eli päiväsaikaan, helpotti dokumentaation tekemistä. Väitöskirjassaan Rintakorpi (2018, s. 59) toteaa, että pedagoginen dokumentointi on koko työyhteisön tehtävä.

7.2 Pohdinta

Opinnäytetyön luotettavuus perustuu pääosin tutkijaan itseensä (Vilkkä, 2021, s. 196). Laadullisen tutkimuksen teon eri vaiheet ovat vieneet aikaa, koska tutkimus on tekijänsä ensimmäinen. Monet epävarmuustekijät, lähinnä tiedolliset, sekä koronan vuoksi etäyhteyksin hoidettu ohjaus on asettanut tutkimuksen tekijän taidot koetukselle. Tutkimuksen teko on kuitenkin ollut pääosin kiinnostavaa ja uusien asioiden oppimisen

täyteistä. Laadullisen opinnäytetyön teko on venynyt aikataulullisten sekä henkilökohtaisten asioiden vuoksi. Työskentely on ajoittain ollut katkonaista, mistä syystä kiinnostuksen taso tutkimuksen tekoon on vaihdellut ajoittain. Tämä on voinut myös vaikuttaa tutkimuksen laatuun ja luotettavuuteen, esimerkiksi tuloksia työstettäessä.

Tutkimuksen tekijän kiinnostus aiheeseen, varhaiskasvatuskentän vahva tuntemus ja halu tehdä tutkimus eettisesti oikein puoltavat kuitenkin tutkimuksen luotettavuutta. Halu kehittää työyhteisön sekä omaa osaamista lapsen hyvinvoinnin mukaiseksi vahvistaa myös luotettavuuden näkökulmaa. Tutkimus on luotettava yksittäisen vuorohoitoyksikön näkökulmasta, koska kaikki tiimit pystyivät osallistumaan kyselyyn vastaamiseen. Pedagogisen dokumentoinnin tarkastelu laajemmin, esimerkiksi lähikuntien vuorohoidon yksiköiden vastaavalla kyselyllä, voisi tuottaa luotettavampaa tietoa siitä, mitä vuorohoidossa yleisesti tiedetään työmenetelmästä. Laadullinen tutkimusmenetelmä antoi mahdollisuuden muokata näkökulmaa enemmän vuorohoidon suuntaan, kuin oli tutkimussuunnitelmassa ennalta ajateltu.

Kiinnostus pedagogiseen dokumentointiin lähti opinnoissa aikaisemmin tekemästäni kehittämistehtävästä. Myös oma lapsi-, oppimis- ja kasvatusnäkemys olivat vahvasti tämän työn taustalla. Näkemys lapsesta aktiivisena toimijana ja oppijana antoi myös vahvuutta tarttua tähän uusimman vasun (OPH, 2022) velvoittamaan työmenetelmään, jonka avulla on mahdollista tavoitteellisesti kehittää ja arvioida omaa työtä lapsilähtöisemmäksi varhaiskasvatuksen kentällä.

Tulosten perusteella dokumentointia tehdään jo paljon, ja siitä myös tiedetään paljon yksittäisiä asioita. Luontevasti käytäntöön ja arkeen tuominen helpolla tapaa, voisi vahvistaa sen tietoista, tavoitteellisempaa ja suunnitelmallisempaa käyttöä. Vuorohoidossa yhteisen ajan puutteen vuoksi uusiin menetelmiin tutustuminen, suunnittelu ja sitoutuminen tuntuu monesti raskaalta arjen pyörityksessä. Jo ajatuksena uuden työmenetelmän oppiminen voi monesta tuntua väsyttävältä. Vasu (OPH, 2022) velvoittaa tämän menetelmän käyttöönottoa. Koulutuksen ja tekemisen kautta, jättämällä vanhaa pois, ottamalla lapset enemmän mukaan toiminnan pedagogiseen kehittämiseen, voisi vähentää vanhaa tapaa toimia.

Pedagoginen dokumentointi vaatii ajattelutavan muutosta, aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisyyteen. Siihen tarvitaan vahvaa pedagogista johtajuutta kaikilla johtamisen tasoilla, sekä koko työyhteisön sitoutumista. Pedagogiikka kuuluu vuorohoidossa kaikille, myös sen kehittäminen. Vuorohoidon erityispiirteet voidaan muuttaa vahvuuksiksi – pienemmät lapsiryhmät mahdollistavat dokumentaation tekemistä, lasten mukaan ottamista. Pedagogisin perustein suunnitellut työvuorot mahdollistavat paremmin yhteisen arviointi- sekä suunnitteluajan – mikä vahvistaisi vuorohoidossa käytettävää pedagogiikkaa. Erilaiset jatkuvat projektit lasten kanssa mahdollistavat jatkumon, jolloin lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään pitkienkin aikojen jälkeen. Dokumentointi voi myös ratkoa tiedonkulun ongelmia ja vahvistaa lasten osallisuutta, esimerkiksi lasten omien videointien avulla.

Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa (OPH, 2022) veloitetaan pedagogisen toiminnan säännölliseen arviointiin sekä kehittämiseen, vuorovaikutuksessa lasten ja vanhempien kanssa. Pedagoginen dokumentointi mainitaan yhtenä arvioinnin työmenetelmänä vasussa. Koulutusta varhaiskasvatuksen kentälle on alettu tuomaan tästä aiheesta vasta hiljattain, vaikka vasussa (OPH, 2018) se on jo mainittu velvoittavana työmenetelmänä. Varhaiskasvatuksen kentällä käy monesti juuri näin, että ensin annetaan uusi menetelmä mutta ei ohjeistusta, kuinka sen kanssa toimitaan. Tietoa ja koulutusta ei ole uuteen menetelmään kenties riittävästi annettu.

Varhaiskasvatuksen kentällä tilanne on tällä hetkellä varsin haasteellinen monella alueella, kun koulutettua henkilökuntaa ei ole saatavilla. Tuen kolmiportaisuus (OPH, 2022, s. 39) on juuri otettu käyttöön varhaiskasvatuksessa. Aika on muutenkin vähissä lasten laadukkaaseen kohtaamiseen. Tällöin uuden oppiminen voi olla kuormittavaa. Tämän opinnäytetyön tulosten sekä aiempien tutkimusten perusteella pedagogisen dokumentoinnin eri rakennuspalikat ovat varhaiskasvatuksen kentällä olemassa, niiden yhdistäminen sekä tietoiseksi että tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi tarvitsee vain hieman lisätietoa ja ohjausta. Tarvitaan enemmän aikaa vuorovaikutukselliselle, pedagogiselle keskustelulle, jotta myös erilaiset kentän käsitteet tulevat sisältöineen tutummaksi.

Jatkotutkimusaiheiksi ovat opinnäytetyöprosessin aikana nousseet vuorohoidon kehittämistarpeisiin liittyvää tutkimusta. Toiminnallisen tutkimuksen toteuttaminen

tavoitteellisen pedagogisen dokumentoinnin jalkauttamisesta vuorohoitoyksikköön. Muiksi tutkimukselliseksi aiheiksi nousivat pedagoginen dokumentointi lasten sekä vanhempien osallisuuden näkökulmasta.

Henkilökohtaisesti tämä oli itselleni tärkeä aihe. Lasten osallisuus näyttäytyy vielä varsin vähän varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja kehittämisessä. Koin saavani itselleni työkaluja tämän menetelmän käytöstä hyödyntääkseni sitä omassa työssäni lasten kanssa. Toivon pedagogisesta dokumentoinnista tulevan luonteva osa varhaiskasvatuksen kehittämistyötä, varsinkin liittyen kasvattajien omien ammatillisten tietojen ja taitojen arviointiin, sekä toiminnan kehittämiseen lapsilähtöisemmäksi. Ajankohtaiseksi ja tärkeäksi tämän työn tekee juuri alkanut paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman päivitys. Siinä arvioidaan eri varhaiskasvatuksen osa-alueita, joista yksi kohdistuu toimintakulttuurin kehittämiseen. Tähän arviointityöhön pedagoginen dokumentointi soveltuu erinomaisena työmenetelmä, myös valtakunnallisen vasun (OPH, 2022) velvoittavuuden mukaisesti.

Lähteet

- Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. PS-Kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Helsten, V. (2022). *Lasten vertaissuhteiden rakentuminen vuorohoidossa varhaiskasvattajien kuvailemana*. [Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto]
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202206093188>
- Karila, K. (2017). Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka. *Nyt on pedagogiikan aika! Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu* (ss. 9–11).
 Lastentarhanopettajaliitto. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Kronqvist, E.-L. (2020). Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (ss. 10–28). PS-Kustannus.
- Malinen, K., Dahlblom, T. ja Teppo, U. (2016). Suomalainen vuorohoito. Teoksessa U. Teppo ja K. Malinen. (toim.) *Osaamista vuorohoitoon*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-439-8>
- Malinen, K., Teppo, U. ja Peltoperä, K. (2016). Osaaminen ja hyvinvointi vuorohoidossa. Teoksessa U. Teppo ja K. Malinen. (toim.) *Osaamista vuorohoitoon*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-439-8>
- Mansikka, J.-E. (2019). Pedagoginen dokumentointi Reggio Emilian ja jälkistrukturalismin viitekehyksessä. *Journal of Early Childhood Education Research*. Volume 8 (1) 100–120. <http://jecer.org/fi>
- OPH. (n.d.). *Mitä on esiopetus?* Haettu 19.11.2022 osoitteesta
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus>
- OPH. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf OPH (2018) *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Opetushallitus. Haettu 19.11.2022 osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Opetushallitus. Haettu 19.11.2022 osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf

- OPH. (n.d.). *Mitä on varhaiskasvatus?* Opetushallitus. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdfh.fi
- Pedagoginen dokumentointi. (26.8.2017). *Varhaista aikaa – varhaiskasvatuksen aikaa*. Blogit.fi <http://varhaista-aikaa.blogspot.com/2017/08/pedagoginen-dokumentointi.html>
- Peltoperä, K. (2019). *Pedagogiikan toteuttaminen vuorohoidossa* [videoluennon diat]. Opetushallitus. Peltoperä, K. Vuorohoito. *Pedagogiikan toteuttaminen vuorohoidossa*.
- Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. ja Teppo, U. (2016). Vuorohoidon raamit. Teoksessa U. Teppo ja K. Malinen. (toim.) *Osaamista vuorohoitoon*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 227. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-439-8>
- Peltoperä, K. (2021). *Vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden rakentamat merkitykset varhaiskasvatuksen vuorohoidolle* (JYU dissertations) [väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8797-8>
- Rintakorpi, K. (2014). *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsen, J. Elo & J. Leinonen (toim.). *Pedagoginen dokumentointi välineenä 1–3-vuotiaiden osallisuuteen päivähoidon aloitusvaiheessa*, (s. 138–139). Kopi-Niini Oy.
- Rintakorpi, K. (4.4.2018). *Osa II Miten toteutan pedagogista dokumentointia? Lapsen ja huoltajien taso* [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ab0n8y0bTgl>
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. (2017). *Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa*. Lasten Keskus.
- Rintakorpi, K. (2019). *Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksen suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Nyt on pedagogiikan aika!* Lastentarhanopettajaliitto. https://www.vol.fi/uploads/2019/01/62b0f739-pedagogiikan-aika-3painos_nayttis3.pdf

- Rintakorpi, K. (2021). *Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa*. Aluehallintovirasto AVI. Videoluentomateriaali.
- Roos, P. (2016). *Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa*. Waasa Graphics Oy.
- Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka. (n.d.). KvaliMOTV. Sisällönanalyysi.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Salonen, E. (2020). *Pienet lapset vuorohoidossa. Epätavallisten varhaiskasvatusaikojen merkitys kuulumisen neuvottelulle ja rakentumiselle*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8240-9>
- Siippainen, A. (2018). *Sukupolvisuhteet, hallinta ja subjektifikaatio. Etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten välisistä suhteista vuorohoitopäiväkodissa*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. Kasvatustieteen tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7512-8>
- Siippainen, A. (2019). *Laadukas varhaiskasvatus vuorohoidossa*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/oph_laadukas_vuorohoito_anna-siippainen.pdf
- Smeds, S. (4.4.2018). *Osa II Miten toteutan lapsiryhmän pedagogista dokumentointia? Lapsiryhmän toiminnan taso [video]*. Opetushallitus. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=Kg_nKu-G7TE
- Tarkka, K. (n.d.). *Johdanto pedagogiseen dokumentointiin – Videoluento 1 [luentodiat]*. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/johdanto_pedagogiseen_dokumentointiin.pdf
- Tast, S. (4.4.2018). *Osa II Miten toteutan pedagogista dokumentointia? Henkilöstön taso*. [video]. Opetushallitus. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=8SybX26zZSY&t=20s>
- Tieteen termipankki. (n.d.). *Pedagogiikka*. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:pedagogiikka>
- Toivanen, N. (2019). *Pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen vuorohoidossa*. [Opinnäytetyö, Karelia Ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201903142916>
- Varhaiskasvatuslaki. (2018). 2018/540. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä. Kolme tapaa lähestyä merkityssuhdetta*. Ps-Kustannus.
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., ym. (2018). *Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset*. Kansallinen koulutuksen

arviointikeskus. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_vaka_laadun-arvioinnin-perusteet-ja-suositukset.pdf

Liite 1: Motivaatiokirje

29.08.2021

Arvoisa varhaiskasvattaja,

Lähestyn teitä tällä kirjeellä tulevan lomakehaastatteluni takia. Haastattelu liittyy sosionomi AMK opintoihini, joihin olen tekemässä opinnäytetyötä, aiheena pedagoginen dokumentointi vuorohoidossa.

Lainaus uudesta (2018) varhaiskasvatussuunnitelman perusteista: *”Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi.”* (Vasu, 2018, 37)

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa varhaiskasvatusyksikön henkilöstön tietoja ja käsityksiä pedagogisesta dokumentoinnista työmenetelmänä. Tarkoituksena on vuorohoitoyksikkömme toimintakulttuurin kehittäminen ja tiedon lisääminen pedagogisesta dokumentoinnista. Kiitos, kun osallistutte yhteiseen projektiin!

Julkaisen lomakehaastattelun syyskuun toisella viikolla ti 7.9 ja aikaa on vastata kolmisen viikkoa eli pe 24.9.21 asti. Aikaisemman palautteen johdosta, voitte täyttää kyselyn yhdessä tiiminne kanssa, milloin vain (joko tiimipalaverissa tai muutoin sopimalla lasten hoitamisesta sinä aikana toisen tiimin kanssa). Aikaa kyselyn vastaamiseen voi varata yhden (1) tunnin. **Kysely julkaistaan jokaisen päivätyöntekijän sähköpostiin.** Kysely on tulostettavissa ja palautettavissa tutkijalle. Kyselyn voi täyttää myös sähköisenä ja palauttaa tutkijalle.

Ystävällisin terveisin, Anu

Liite 2: Saatekirje

Hei,

olen Anu Virtanen ja opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa sosionomin (AMK) muuntokoulutuksessa. Teen opinnäytetyötäni aiheesta Pedagoginen dokumentointi vuorohoidossa, varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulmasta. Uuden varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaan pedagoginen dokumentointi on tärkeä työmenetelmä varhaiskasvatuksessa, esimerkiksi työyhteisön toimintakulttuuria tarkasteltaessa.

Tällä lomakekyselyllä haluan kartoittaa käsityksiänne ja tietojanne pedagogisesta dokumentoinnista vuorohoitoyksikössä, tarkoitukseni myös saada materiaalia toimintakulttuurin kehittämistyöhön. Tässä standardoidussa lomakehaastattelukyselyssä vastaatte **tiimeittäin** samoihin kysymyksiin, jotka ovat ennalta määriteltynä. Lomakkeessa on sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. **Vastausaikaa kyselyyn on kolmisen viikkoa, ajalla 7.-24.9.2021 välisenä aikana.** Kysely lähetetään kaikille tiimin päivätyöntekijöille, mutta vain yhden tarvitsee aukaista kysely. **Vastatkaa kyselyyn yhdessä, aikaa vastaamiseen kannattaa varata yhden (1) tunnin verran.**

Kyselyyn vastaaminen ei tuota tietoa siitä, kuka on vastannut. Vastausten tuottamaa aineistoa käsitellään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen luottamuksellisesti niin, ettei vastaajien henkilöllisyys tule missään vaiheessa esille. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Vastaamalla kyselyyn annatte suostumuksen tietojen käyttöön edellä kerrotussa sosionomiopintoihini liittyvässä opinnäytetyössäni. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Theseuksessa, www.theseus.fi.

Kiitos osallistumisestanne!

Lisätietoja kyselyyn ja opinnäytetyöhöni liittyen saa:

Anu Virtanen (opiskelija)

anu.mar.virtanen@hamk.student.fi

Liisa Kokkonen (ohjaava opettaja)

liisa.kokkonen@hamk.fi

Liite 3: Lomakehaastattelu

Pedagoginen dokumentointi vuorohoidossa

Strukturoitu lomakehaastattelu varhaiskasvatustiimeille. Vastatkaa kysymyksiin numerojärjestyksessä.

1. Lapsiryhmä, jossa työskentelette.

alle 3-vuotiaat

yli 3-vuotiaat

muu

2. Vastaajien määrä

1

2

3

4

5

6

muu

3. Mitä tiedätte pedagogisesta dokumentoinnista? Avoin kysymys.

4. Mitä seuraavista pedagogisen dokumentointintavoista käytätte vuorohoidossa? Valitkaa kaikki vaihtoehdot, joita käytätte.

lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

ryhmän toimintasuunnitelma/ryhmän vasu

havainnointivihkot, infovihkot, lapsen päivä-laput

kasvunkansio

portfolio

projektit ja niiden koosteet

mindmapit

lomakkeet

haastattelut

valokuvat, videot

_ muu

5. Miten hyödynnätte pedagogista dokumentointia toiminnan suunnittelussa? Avoin kysymys.
6. Miten kuvailisitte pedagogisen dokumentoinnin prosessia? Miten se eroaa pelkästä toiminnan dokumentoinnista? Avoin kysymys.
7. Mitä haasteita/esteitä pedagogiseen dokumentointiin liittyy vuorohoidossa? Avoin kysymys.
8. Mitä hyvää pedagoginen dokumentointi tuo mielestänne vuorohoitoon? Avoin kysymys.
9. Tarvitsetteko lisäperehdyttämistä pedagogisen dokumentoinnin osalta? Minkälaista? Avoin kysymys.

Palaute-osio.

Opinnäytetyön nimi: Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa.
Opinnäytetyön tekijä(t): Anu Virtanen

1 AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Kerro seuraavat asiat

Kerään aineiston vuorohoitoyksikössä Pirkanmaalla. Kerään aineiston varhaiskasvatuksen työntekijöiltä: varhaiskasvatuksen opettajilta, -hoitajilta ja avustavilta henkilöiltä. Kysely tapahtuu ryhmittäin tiimipalaverissa, joissa tutkittavat saavat rauhassa keskustella aiheesta tunnin ajan kestävässä ryhmän omissa palaverissa.

Aineistonhankinnan menetelmänä toimii strukturoitu sähköinen lomakehaastattelu. Lomakkeessa on monivalinta- sekä avoimia kysymyksiä.

Analysoitava aineisto tulee olemaan tekstinä ja piirrettyinä kuvina

En kerää opinnäytetyössäni arkaluontoisia tietoja. Minimissään kerään henkilötietoina varhaiskasvatusryhmän koostumuksen.

2 AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Opinnäytetyönaineisto säilytetään opiskelijan henkilökohtaisella P-aseamalla koko prosessin ajan.

3 AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössäni kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Aineisto tuhotaan 1 vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymispäivästä. Siihen asti aineisto on vain tutkijan saavutettavissa.

